

COMMUNITY WORKS!
Initiatives for a Social and Solidarity Economy

Περίληψη της έρευνας

Erasmus+

Αυτή η έρευνα έχει υλοποιηθεί χάρη στη συνεργασία των εταιρών του έργου

Συντονιστής Εταίρος

Nexes Interculturals de Joves per Europa
Carrer de Josep Anselm Clave, 6. 101a-08001, Barcelona, España.

Εταίροι Υποστήριξης

Universite Jean Monnet – Saint Etienne – France
Kaléido'scop – Saint Etienne – France
Xarxa d'Economia Solidaria – Barcelona – Spain
Citizens in Action – Athens – Greece
Consilium Development & Training Ltd – Malvern – UK
Vedogiovane Societa Cooperativa Sociale – Borgomanero – Italy
Mirror Development & Training Ltd – Nuneaton – UK
Mife Loire Sud – Saint Etienne – France

www.issecommunityworks.eu

Αυτό το έγγραφο έχει συνταχθεί και επεξεργαστεί από τους:

Daniela Osorio Cabrera & Monica Haas Caruso

Οκτώβριος 2015

Στρατηγική Συνεργασία - Αριθμός Έργου: 2014-1-ES02-KA200-001071

Αυτή η δημοσίευση έχει παραχθεί με την υποστήριξη του προγράμματος Erasmus + της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα περιεχόμενα αυτής της έκδοσης αποτελούν αποκλειστική ευθύνη της ομάδας έργου «Κοινωνικά Έργα! Πρωτοβουλίες για μια Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία». Τα προϊόντα της δημοσίευσης της ομάδας έργου δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να ληφθούν ότι αντικατοπτρίζουν τις απόψεις της Εθνικής Υπηρεσίας αλλά και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	1
1. Οί Έννοιες της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας σε διάφορα πλαίσια	3
2. Κύρια χαρακτηριστικά της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας σε διαφορετικά πλαίσια	6
2.1. Η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία στο Ηνωμένο Βασίλειο	7
2.2. Η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία στην Ελλάδα	13
2.3. Η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία στη Γαλλία	21
2.4. Η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία στην Ιταλία	27
2.5. Η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία στην Ισπανία	36
3. Προτάσεις για την βελτίωση της εκπαίδευσης στην Κ.Α.Ο	42
3.1. Σχετικά με τις δεξιότητες	43
3.2. Μεθοδολογικές στρατηγικές	47
3.3. Εκπαιδευτικές ανάγκες των νέων	48
4. Τελικές σκέψεις	50

Εισαγωγή

Αυτή η έκθεση αποτελεί μέρος του έργου «“Community Works! Initiatives for a Social and Solidarity Economy”» που χρηματοδοτείται από την ΕΕ μέσω του προγράμματος Erasmus+. Επικεντρώνεται στην Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία (χρησιμοποιώντας εφεξής την συντομογραφία «Κ.Α.Ο») και απευθύνεται σε νέους, σε επαγγελματίες και εκπαιδευτές της Κ.Α.Ο.

Το πρόγραμμα επιδιώκει να δώσει προτεραιότητα στην ικανοποίηση των ανθρωπίνων αναγκών, με δέσμευση στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον, ενισχύοντας την δημοκρατία, την συμμετοχή και την αλληλεγγύη. Στοχεύει στην προώθηση των αξιών αυτών, ιδιαίτερα ανάμεσα στους νέους.

Προκειμένου να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι, ιδίως στο πεδίο της εκπαίδευσης, διερευνούμε τους ακόλουθους τομείς: κριτήρια αναγνώρισης, στρατηγικές και εργαλεία που μπορούν να προωθήσουν, να αναγνωρίσουν και να ενισχύσουν την Κ.Α.Ο. Η έρευνα αυτή αποτελεί μέρος του πρώτου σταδίου, το οποίο θα μας επιτρέψει την αξιολόγηση της κατάστασης σε 5 διαφορετικά πλαίσια (Ελλάδα, Ηνωμένο Βασίλειο, Γαλλία, Ιταλία και Ισπανία).

Ως εναρκτήριο σημείο, προσεγγίζουμε την Κ.Α.Ο ως ένα συνδυασμό κοινωνικό-οικονομικών πρακτικών που στοχεύουν σε έναν ηθικό, υπεύθυνο τρόπο συμπεριφοράς και με βάση την δημιουργία οριζόντιων σχέσεων μεταξύ των μελών της. Στις περισσότερες χώρες της ΕΕ, εξετάζεται ως μια εναλλακτική απάντηση στην οικονομική κρίση, την αύξουσα ανεργία και την κοινωνική ανισότητα.

Η έρευνα είχε ως σκοπό να αξιολογήσει την τρέχουσα κατάσταση στην Κ.Α.Ο στα 5 προαναφερθέντα πλαίσια. Μέσω της έρευνας κατέστη δυνατόν να εντοπιστούν τα κύρια χαρακτηριστικά της Κ.Α.Ο σε κάθε πλαίσιο, επισημαίνοντας τις επιπτώσεις της σε επίπεδο

τοπικής ανάπτυξης, σε σχέση με την απασχόληση και την εκπαίδευση. Αυτή η εξερεύνηση ήταν προσανατολισμένη ιδιαίτερα στους νέους ανθρώπους, και τις ανάγκες κατάρτισής τους. Τέλος, η έρευνα στοχεύει να συμβάλει στην ανάπτυξη της Κ.Α.Ο στις περιοχές που πραγματοποιείται.

Η έρευνα βασίζεται σε μια ποιοτική μεθοδολογία και αποτελείται από δύο στάδια συλλογής δεδομένων. Το πρώτο στάδιο αποτελείται από μια βιβλιογραφική ανασκόπηση, ενώ το δεύτερο αφορά στην υλοποίηση ομάδων εστίασης.

Η έκθεση αυτή αποτελείται από όλα τα υλικά που δημιουργήθηκαν και αναλύθηκαν, και είναι οργανωμένη σε τρία μέρη. Ένα πρώτο κεφάλαιο που προσδιορίζει τις κοινές πτυχές και τις βασικές συζητήσεις που συνδέονται με τα μοτίβα στα οποία εκφράζεται η Κ.Α.Ο, ένα δεύτερο κεφάλαιο που εμβαθύνει στα κύρια χαρακτηριστικά της Κ.Α.Ο στο κάθε πλαίσιο και το τρίτο κεφάλαιο που αναλύει τις δεξιότητες που απαιτούνται για την ανάπτυξη εμπειρίας στην Κ.Α.Ο. Τέλος, αναφέρονται ορισμένες τελικές εκτιμήσεις που θα κατευθύνουν τα επόμενα στάδια της έρευνας.

Ι. Έννοιες της Κ.Α.Ο στα διάφορα πλαίσια

Η χρήση του ονόματος «Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία» (Κ.Α.Ο) εκφράζει ιδιαίτερα την αναγνώριση καθιερωμένων δεσμών, μεταξύ των όρων και των πρακτικών τους, καθώς και την ανάγκη αναζήτησης συνεργίας και κοινής ορολογίας.

Στα διερευνημένα πλαίσια, αναγνωρίζεται ένας ετερογενής τρόπος έκφρασης των εμπειριών αυτών, ο οποίος ανοίγει έναν διαφορετικό δρόμο θέσπισης κοινωνικό-οικονομικών σχέσεων. Ο συμφωνηθέν ορισμός, που μας επέτρεψε την χρήση ενός κοινού πλαισίου λειτουργίας, εκφράζεται ως εξής:

"Η Κ.Α.Ο είναι ένα κοινωνικό κίνημα που στοχεύει στην προώθηση μιας οικονομίας, από κοινού οργανωμένης, έτσι ώστε να καλύπτει τις ανάγκες των ατόμων στις πολλαπλές τους διαστάσεις (συμπεριλαμβανομένης της περιθαλψής και της κοινωνικής συμμετοχής), βάζοντας τη συνεργασία και τον αμοιβαίο σεβασμό, πάνω από το ατομικό κέρδος.

Αποτελείται από μια ευρεία ποικιλία κοινωνικό-οικονομικών πρακτικών που βασίζονται σε μια συνεργατική, δημοκρατική, διαφανή και δίκαιη δομή διακυβέρνησης που σέβεται τα δικαιώματα και τα συμφέροντα όλων. Οι οργανώσεις της Κ.Α.Ο ενεργούν με κοινωνική και περιβαλλοντική ευθύνη, έτσι ώστε οι δραστηριότητες, τα προϊόντα και οι υπηρεσίες τους να έχουν μια ισχυρή κοινωνική και περιβαλλοντική δέσμευση. Οι πρακτικές τους αναπτύσσονται κυρίως σε τοπικό επίπεδο, με μια παγκόσμια όμως προοπτική.

Η Κ.Α.Ο ως ένα κοινωνικό κίνημα προωθεί μια οικονομία που δημιουργείται μαζί με τους ανθρώπους, για τους ανθρώπους και, ως εκ τούτου, η συμμετοχή των πολιτών και η συνεργασία μεταξύ των σχετικών ομάδων είναι ζωτικής σημασίας για την προώθηση αυτής της αλλαγής στην οικονομική πρακτική. Απαιτεί κοινή εργασία σε τρεις βασικούς τομείς: τη δημιουργία βιώσιμων εναλλακτικών οικονομικών πρακτικών, την ενεργή προώθηση και τη

δέσμευση στους δημόσιους θεσμούς, και την υπεράσπιση των υφιστάμενων οικονομικών δικαιωμάτων".

Διαφορές προκύπτουν σε κάθε πλαίσιο, διαφέρουν όμως ως προς τον βαθμό τυπικότητας. Υπάρχουν, επίσης, περιπτώσεις που στοχεύουν στην ευημερία των ευάλωτων πληθυσμών, υποστηρίζοντας τους κοινωνικά. Τα οργανωτικά τους πλαίσια αντιπροσωπεύουν και πιο παραδοσιακές μορφές, όπως οι συνεταιρισμοί, οι ενώσεις και/ή τα ταμεία αλληλασφάλισης. Για παράδειγμα, στο Ηνωμένο Βασίλειο, η κοινωνική δράση είναι πιο σημαντική από τα κέρδη. Τόσο το Ηνωμένο Βασίλειο όσο και η Γαλλία έχουν κοινωνικές πολιτικές και νόμους που ενθαρρύνουν και υποστηρίζουν την Κ.Α.Ο. Ειδικότερα, η ανάπτυξή της ενθαρρύνεται ως μια εναλλακτική λύση για την κρίση, για τους ανθρώπους εκείνους που επιθυμούν να ασκήσουν οικονομικές δραστηριότητες. Η συνεργία με το κράτος σε αυτά τα δύο πλαίσια είναι πολύ σημαντική, και στο τρέχον πλαίσιο (η Κ.Α.Ο) γίνεται ένα εργαλείο κοινωνικής παρέμβασης.

Ωστόσο, σε πλαίσια όπως η Ισπανία, η Ιταλία και η Ελλάδα, ο βαθμός τυπικότητας και η διαμόρφωσή της γίνονται όλο και πιο ετερογενείς. Αν και πιο επίσημες πρωτοβουλίες είναι παρούσες, με χαρακτηριστικά παρόμοια με αυτά που αναφέρθηκαν προηγουμένως, συναντώνται επίσης πρωτοβουλίες «από τα κάτω» που είναι γεωγραφικά προσδιορισμένες και πιο αποτελεσματικές στην επίλυση των καθημερινών αναγκών και στις οποίες τα μέλη είναι οι δικαιούχοι των ενεργειών τους. Σε αυτές τις πρωτοβουλίες πρέπει να υπογραμμιστεί η ισχυρή γεωγραφική τους σύνδεση.

Κάτι τέτοιο εκφράζεται ιδιαίτερα στον Ελληνικό χώρο, στον οποίο τα τελευταία χρόνια της λιτότητας έχουν δημιουργήσει ένα γόνιμο έδαφος για την ανάπτυξη άτυπων εγχειρημάτων.

Στον Ιταλικό χώρο, συναντούμε ένα μίγμα μεταξύ μιας πιο επίσημης προσέγγισης, των κοινωνικών συνεταιρισμών και των κοινωνικών επιχειρήσεων για την αναζήτηση εργασίας, και μια άλλης πιο άτυπης ομάδας που συνδέεται με δεοντολογικές ομάδες καταναλωτών. Στην περίπτωση της Ισπανίας συναντάται επίσης, μια αντίστοιχη υβριδική διαμόρφωση.

Σε σχέση με το βαθμό της πολιτικής δέσμευσης και της επένδυσης σε εναλλακτικά οικονομικά μοντέλα, για την πρώτη ομάδα, την πιο επίσημη, ο στόχος δεν είναι μια σημαντική μεταμόρφωση, αλλά μια πιο ανθρώπινη οικονομία, η οποία ενσωματώνει τις αξίες της συνεργασίας και της αμοιβαίας βοήθειας. Για τη δεύτερη ομάδα, το ζήτημα αναδεικνύει πιο

έντονες μεταβολές, και τη δημιουργία μιας «μετα-καπιταλιστικής» επιλογής ή μιας «εναλλακτικής οικονομίας».

Άλλη μια διαφορά προκύπτει κατά τον προσδιορισμό των τυπικών και των άτυπων πρωτοβουλιών. Η έννοια της κοινωνικής επιχειρηματικότητας αμφισβητείται επειδή, λόγω της προσέγγισής της με την καπιταλιστική αγορά η οποία επηρεάζεται περισσότερο από την αυτάρκεια ως κατευθυντήρια αρχή.

Μια μεγάλη ανησυχία κοινή σε όλες τις χώρες αναφοράς, είναι η ένταση μεταξύ της βιωσιμότητας των εγχειρημάτων στο πλαίσιο της καπιταλιστικής αγοράς, και της διατήρησης των αξιών τους. Ειδικότερα, το ερώτημα που τίθεται είναι, πώς μπορεί να επιτευχθεί η λεπτή ισορροπία μεταξύ των πολιτικών και των κοινωνικών αξιών και της αναγνώρισης της αποτελεσματικότητας και του οικονομικού αντίκτυπου των εγχειρημάτων αυτών. Από τη μία πλευρά, στα πιο τυπικά μοντέλα αναγνωρίζεται κάποια σταθερότητα όσον αφορά την ένταξή τους στην παραδοσιακή αγορά, καθώς και η ικανότητά τους να επηρεάσουν την δημόσια πολιτική σε ένα επίπεδο. Από την άλλη, αναγνωρίζεται η δυνατότητα για καινοτομία νέων εκφράσεων της Κ.Α.Ο, ως ένας παράγοντας κοινωνικής αλλαγής. Υπό αυτή την προοπτική, μια συζήτηση είναι απαραίτητη, ξεκινώντας με την άρθρωση και τη δικτύωση ως εργαλεία για την ενίσχυση των κολεκτίβων.

2. Κύρια χαρακτηριστικά της Κ.Α.Ο στα διαφορετικά πλαίσια

Αυτή η ενότητα περιέχει τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά του κάθε πλαισίου. Προέρχεται από την συνεισφορά των ερευνητικών ομάδων σε κάθε περιοχή, ξεκινώντας από την βιβλιογραφική συλλογή που επισημαίνει τα κύρια στοιχεία της Κ.Α.Ο σε κάθε πλαίσιο. Κάθε ενότητα θα ξεκινά με μια σύντομη περίληψη των κεντρικών στοιχείων της Κ.Α.Ο σε κάθε πλαίσιο. Οι μεταβλητές που αναγνωρίσαμε για όλα τα πλαίσια είναι οι εξής: i) Μορφές οργάνωσης και κλάδοι που απαρτίζουν την Κ.Α.Ο ii) Δείκτες οικονομικού αντίκτυπου iii) Καινοτόμες πρακτικές που προέρχονται από την Κ.Α.Ο iv) Νέοι (18-30 ετών) που συμμετέχουν σε επιχειρήσεις Κ.Α.Ο v) Η διάσταση του φύλου vi) Σχέσεις με την κοινότητα και τα κοινωνικά κινήματα vii) Περιβαλλοντική βιωσιμότητα στην Κ.Α.Ο viii) Κατάρτιση και Κ.Α.Ο ix) Η συμμετοχή και η ένταξη σε δίκτυα Κ.Α.Ο x) Η σχέση με το κράτος και τις δημόσιες πολιτικές. Μόνο σε σπάνιες περιπτώσεις δεν ήμασταν σε θέση να παράσχουμε στοιχεία σχετικά με κάποια από αυτές τις μεταβλητές.

2.1. Κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία στο Ηνωμένο Βασίλειο

Victor Allen, Charles Lockyer, Jenna Lockyer & Lorraine Lockyer

Κύρια χαρακτηριστικά και ιστορικό υπόβαθρο

Η Κοινωνική Επιχείρηση στο Ηνωμένο Βασίλειο έχει μια μακρά ιστορία και μπορεί, εν μέρει, να εντοπίσει τις ρίζες της στο Rochdale, στη δεκαετία του 1840, όπου μια ομάδα εργαζομένων, ως απάντηση στην εκμετάλλευση και τις άδικες συνθήκες εντός των τοπικών εργοστασίων, δημιούργησε ένα συνεταιριστικό σύστημα ώστε να παρέχει ποιοτικά τρόφιμα στην τοπική κοινότητα. Η ομάδα εξελίχθηκε αργότερα στην «Συνεταιριστική Κοινωνία», η οποία εξακολουθεί να λειτουργεί και να ακμάζει σήμερα (SEUK, 2015. Διεθνής Συνεταιριστική Συμμαχία).

Από τη δεκαετία του 1990 ήδη, υπάρχει μια αναβίωση των κοινωνικών επιχειρήσεων, από εθνικές εταιρείες μέχρι επιχειρήσεις τοπικών κοινοτήτων και φιλανθρωπικές οργανώσεις που εργάζονται στο να επιφέρουν κοινωνικές ή περιβαλλοντικές αλλαγές μέσω επιχειρηματικών δραστηριοτήτων (SEUK, 2015). Η «Κοινωνική Επιχείρηση» είναι ένας πλέον καθιερωμένος τρόπος επιχειρηματικής δραστηριότητας στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις υποστηρίζονται μέσω εθνικών και περιφερειακών δικτύων. Η «Social Enterprise UK» θεωρείται το εθνικό όργανο αναφοράς που αντιπροσωπεύει τις αναπτυσσόμενες επιχειρηματικές δραστηριότητες για τις κοινωνικές επιχειρήσεις. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις παρέχουν πληροφορίες και υποστήριξη, διοργανώνουν βραβεία για την καινοτομία και διεξάγουν τακτικές έρευνες. Κάθε δύο χρόνια διεξάγεται μια εθνική δημοσκόπηση ως μέρος μιας συνεχούς έρευνας για την κοινωνική οικονομία, που τροφοδοτεί και επηρεάζει την τοπική κυβερνητική πολιτική (SEUK, 2015).

Τόσο οι τοπικές διοικήσεις όσο και η εθνική κυβέρνηση, είναι πρόθυμες να υποστηρίξουν, να ενθαρρύνουν και να μειώσουν το γραφειοκρατικό φορτίο για όσους θέλουν να προωθήσουν και να αναπτύξουν μια κοινωνική επιχειρηματική πρωτοβουλία. Αυτό είναι εμφανές στην πράξη «Δημόσιες Υπηρεσίες (Κοινωνική Αξία) Πράξη 2012, η οποία εισήγαγε την έννοια της κοινωνικής αξίας σε δημόσιες συμβάσεις και στην ανάθεση διαδικασιών.

Τομείς που περιλαμβάνουν εμπειρίες Κ.Α.Ο

Η Κοινωνική Επιχειρηματικότητα στο Ηνωμένο Βασίλειο δραστηριοποιείται σε όλους τους τομείς της οικονομίας, επίσημους και ανεπίσημους. Μια έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 2013 δείχνει τις βασικές εμπορικές δραστηριότητες των κοινωνικών επιχειρήσεων. Τα δεδομένα υποδεικνύουν μια συγκέντρωση σε τομείς: των υπηρεσιών, της στήριξης επιχειρήσεων, της εκπαίδευσης και των δεξιοτήτων απασχόλησης, που καλύπτουν από κοινού πάνω από το 50% του συνόλου των επιχειρήσεων.

Αναφέρεται επίσης ότι μεταξύ των κοινωνικών επιχειρήσεων, νεοτέρων των 3 ετών, ο μεγαλύτερος αριθμός αυτών ξεκινά στους τομείς της υγειονομικής περίθαλψης, της κοινωνικής μέριμνας και της εκπαίδευσης. Η κοινωνική δράση αποτελεί τον κυρίαρχο παράγοντα για τις Κοινωνικές Επιχειρήσεις στο Ηνωμένο Βασίλειο και όχι η αναζήτηση για εναλλακτικές λύσεις ή μεγάλες οικονομικές αλλαγές.

Όσον αφορά το είδος οργάνωσης, οι κοινωνικές επιχειρήσεις αποτελούνται από μια ποικιλία μορφών, από τις παραδοσιακές εταιρείες, οι οποίες περιλαμβάνουν κοινωνικούς στόχους και δημοκρατικές αρχές, καθώς και εταιρείες περιορισμένης ευθύνης με εγγύηση και φιλανθρωπικά ιδρύματα με εμπορικές πτυχές. Υπάρχει επίσης μια εταιρεία κοινοτικού συμφέροντος, η CIC, η οποία έχει δημιουργηθεί ειδικά για τις κοινωνικές επιχειρήσεις. Πρόκειται για μια νομοθετικά κατοχυρωμένη εταιρεία της οποίας τα περιουσιακά στοιχεία δεν μπορούν να πωληθούν σε ιδιώτες για προσωπικό κέρδος (ρυθμιστής CIC, SEUK & Βρετανικό Συμβούλιο).

Δείκτες οικονομικού αντίκτυπου

Κυβερνητικές εκτιμήσεις υποδεικνύουν ότι υπάρχουν 70.000 κοινωνικές επιχειρήσεις στο Ηνωμένο Βασίλειο που απασχολούν περίπου ένα εκατομμύριο ανθρώπους και συμβάλλουν £24 δισεκατομμύρια στην οικονομία. Σε όρους κύκλου εργασιών, 11% έχει λιγότερο από £10.000 το χρόνο και 8% έχει ετήσιο κύκλο εργασιών άνω των £5.000.000.

Εκτός από τις κοινωνικές επιχειρήσεις, η συνεταιριστική οικονομία, με αριθμό μελών 13,5 εκατομμύρια ανθρώπους, συνεισφέρει στην οικονομία το ποσό των £35,6 δις. Υπάρχουν πάνω από 6.000 ανεξάρτητοι συνεταιρισμοί στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Καινοτόμες πρακτικές

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις έχουν επίσης υπάρξει εξαιρετικά καινοτόμες στο τομέα του περιβάλλοντος, όσον αφορά τη διαχείριση και τη μείωση των αποβλήτων. Άλλες καινοτόμες ιδέες περιλαμβάνουν τους «Κοινοτικούς Προμηθευτές Ενέργειας» και την μείωση των αποστάσεων διακίνησης τροφίμων. Ο τουρισμός είναι άλλος ένας τομέας καινοτομίας, με τις τοπικές κοινωνικές επιχειρήσεις να θεωρούνται καλύτερες στην προστασία των τοπικών πόρων και τη διατήρηση του εισοδήματος από τον τουρισμό στην τοπική κοινότητα (TSRC: 2013).

Συμμετοχή των νέων (18-30)

«Οι νέοι άνθρωποι είναι πιο πιθανό να θέλουν να ξεκινήσουν μια κοινωνική επιχείρηση από ότι ο γενικός πληθυσμός (27% έναντι 20%), και να εξετάσουν την πιθανή στήριξη κοινωνικών σκοπών (70% έναντι 63% του γενικού πληθυσμού)" (UNLTD).

Υπάρχει μια σειρά μεγάλων οργανώσεων που προωθούν ενεργά την επιχειρηματικότητα των νέων, συμπεριλαμβανομένων των «Young Enterprise» (ιδιαίτερα δραστήρια μέσα στα σχολεία) και «The Prince's Trust» (που παρέχει κατάρτιση και επιχορηγήσεις για νέους 18-30). Παρά το γεγονός ότι πολλές από αυτές τις οργανώσεις παρέχουν εκπαίδευση και υποστήριξη, δεν προωθούν όλες αποκλειστικά την κοινωνική επιχειρηματικότητα.

Διάσταση του φύλου

Η προκατάληψη βάση φύλου στην ηγεσία, παραμένει στις κοινωνικές επιχειρήσεις, με το 61% να είναι άνδρες σε σύγκριση με το 39% των γυναικών ηγετών (The People's Business, 2013). Ωστόσο, σε σύγκριση με άλλα επιχειρηματικά μοντέλα, η γυναικεία ηγεσία στο πλαίσιο των κοινωνικών επιχειρήσεων είναι κατά 20% υψηλότερη. Στον «Τρίτο Τομέα» επίσης, το 41% των μελών των διοικητικών συμβουλίων των κοινωνικών επιχειρήσεων είναι γυναίκες, σε σύγκριση με το 12,5% των διευθυντικών θέσεων στο Ηνωμένο Βασίλειο σε επιχειρήσεις FTSE 100 (Lyon & Humbert, 2013).

Σχέση με την κοινότητα και τα κοινωνικά κινήματα

Οι κοινοτικές επιχειρήσεις συχνά θεωρούνται ένα υποσύνολο της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Υπάρχουν κοινότητες που έχουν δημιουργήσει τα δικά τους καταστήματα, ταχυδρομεία, αγροκτήματα, συμβουλευτικές υπηρεσίες, παμπ, αθλητικές και ψυχαγωγικές εγκαταστάσεις και μια σειρά από υπηρεσίες φροντίδας, καθώς επίσης και κόμβους για την τοπική κοινότητα και τις κοινωνικές επιχειρήσεις (Locality, 2015).

Αυτές οι κοινοτικά καθοδηγούμενες κοινωνικές επιχειρήσεις υποστηρίζονται μέσω δικτύων και από τις τοπικές αρχές. Το συμβούλιο του Wrexham County, για παράδειγμα, λειτουργεί Το «The Social Economy Project», σε συνεργασία με τη «Liverpool Plus».

Περιβαλλοντική βιωσιμότητα

Υπάρχουν περιβαλλοντικές πολιτικές των κοινωνικών επιχειρήσεων και οργανισμών του Ηνωμένου Βασιλείου που εντάσσονται σε μια ποικιλία δεσμεύσεων της πράσινης ατζέντας. Τα περιβαλλοντικά διαπιστευτήρια έχουν γίνει ένα ουσιαστικό διακριτικό τους. Υπάρχει, ωστόσο, μια σειρά επιχειρήσεων που μερικές φορές αναφέρονται ως περιβαλλοντικές κοινωνικές επιχειρήσεις ή ESES.

Κατάρτιση ή εκπαιδευτικές πρακτικές

Όσον αφορά την κατάρτιση στην Κ.Α.Ο, υπάρχουν εργαλεία που στοχεύουν σε εκείνους που επιθυμούν να ξεκινήσουν μια κοινωνική επιχείρηση. Αυτά συχνά εντοπίζονται σε δίκτυα κοινωνικής επιχείρησης και υπηρεσίες υποστήριξης.

Υπάρχει επίσης μια σειρά από οργανισμούς που προσφέρουν εκπαιδευτικά σεμινάρια, αν και αυτά κατά κύριο λόγο αφορούν τις πρακτικές πτυχές της δημιουργίας μιας κοινωνικής επιχείρησης. Ξεχωρίζει ανάμεσά τους η «Σχολή Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας» (The School for Social Enterprise), μια οργάνωση που δραστηριοποιείται εδώ και 15 χρόνια. Η σχολή συνέταξε μια έκθεση που εξετάζει την κατάρτιση εντός του Ηνωμένου Βασιλείου. Η έκθεση υπογραμμίζει την θετική αξιολόγηση της εκπαίδευσης, αλλά αναφέρει την έλλειψη πόρων και χρηματοδότησης. Ο μεγαλύτερος παράγοντας δυσκολίας σχετίζεται με την έλλειψη χρόνου αφιερωμένου σε μια διαδικασία εκπαίδευσης. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο σήμερα εργαστήρια διάρκειας 1 ή 2 ημερών αποτελούν τον κανόνα. Ωστόσο, μια σειρά μαθημάτων που πραγματοποιείται για μεγαλύτερες χρονικές περιόδους φαίνεται να έχει μεγαλύτερο κοινωνικό αντίκτυπο και το 77% των ερωτηθέντων εξέφρασαν ενδιαφέρον για τα μαθήματα αυτά.

Τα πανεπιστήμια ενσωματώνουν επίσης ενεργά σε μαθήματά τους δεξιότητες κοινωνικής επιχειρηματικότητας, όπως το Πανεπιστήμιο του Cambridge που προσφέρει ένα μεταπτυχιακό στην κοινωνική επιχειρηματικότητα και την κοινοτική ανάπτυξη (Πανεπιστήμιο του Cambridge, 2008). Οι οργανώσεις αυτές αντιπροσωπεύουν μόνο ένα μικρό ποσοστό των διαθέσιμων μαθημάτων κατάρτισης. Το Πανεπιστήμιο του Coventry είναι ένα παράδειγμα για το πώς κάποια πανεπιστήμια αγκαλιάζουν την Οικονομία Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας. Έχουν δημιουργήσει μια εταιρεία κοινοτικού ενδιαφέροντος της οποίας ο σκοπός είναι «η προάσπιση της ικανότητας κοινωνικής επιχειρηματικότητας από όλους τους μαθητές, το προσωπικό και τους αποφοίτους του Πανεπιστημίου του Coventry».

Συμμετοχή σε δίκτυα

Η προαναφερθείσα οργάνωση «Social Enterprise UK», είναι ο εθνικός φορέας για την κοινωνική επιχειρηματικότητα στο Ηνωμένο Βασίλειο. Υπάρχουν επίσης και άλλα δίκτυα σε περιφερειακό επίπεδο. Επιπλέον, υπάρχουν δίκτυα που υποστηρίζουν συγκεκριμένες

ενότητες όπως: i) Περιοχής, ειδικά για τις κοινοτικές επιχειρήσεις ii) «Co-operatives UK», που είναι ο εθνικός οργανισμός εμπορίου για τις συνεταιριστικές επιχειρήσεις, τοπικοί κόμβοι που συνδέουν τις επιχειρήσεις με τα τοπικά δίκτυα που προσφέρουν υποστήριξη, ενώ υπάρχουν και μεμονωμένες επιχειρήσεις που δημιουργούν δίκτυα.

Νομικό πλαίσιο και σχέση με τις δημόσιες πολιτικές

Η κυβέρνηση είναι πρόθυμη να προωθήσει την κοινωνική επιχειρηματικότητα και δίνει συμβουλές και υποστήριξη σε επιχειρήσεις, τόσο σε τοπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο. Όλο και περισσότερα τοπικά συμβούλια αναγνωρίζουν την αξία των κοινοτήτων που βοηθούν τον εαυτό τους. Αναγνωρίζουν επίσης το έργο των οργανώσεων υποστήριξης, που παρέχουν αγαθά και υπηρεσίες που γεμίζουν τα κενά που άφησαν οι περικοπές στις τοπικές κυβερνήσεις. Η Πράξη «Δημόσιες Υπηρεσίες (Κοινωνική Αξία) Πράξη 2012» ήταν μια απάντηση στις αυξανόμενες φωνές μέσα στις τοπικές κοινότητες που ζητούσαν να τοποθετηθεί η κοινωνική Αξία πάνω από την οικονομική. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται για την προώθηση αυτής της ατζέντας σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης (SEUK: 2015).

Υπάρχει μια κάποια στασιμότητα στις παλαιότερες κοινωνικές επιχειρήσεις. Έχουν τελματώσει στην ιδιοκτησία περιουσιακών στοιχείων και πόρων και αγωνίζονται να κατανοήσουν την πραγματική αξία της αναδιανομής και των συνεργατικών τρόπων ζωής, από τα οποία αναπτύσσεται μια κοινωνικά βασιζόμενη οικονομία. Ωστόσο, οι νέες κοινωνικές επιχειρήσεις αυξάνονται και δείχνουν τον δρόμο.

2.2. Κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία στην Ελλάδα

Stamatios Vlachos

Κύρια χαρακτηριστικά και ιστορικό υπόβαθρο

Από το 2009, υπάρχει μια έκρηξη σε άτυπα δίκτυα πολιτών και λαϊκών κινημάτων, που διαμορφώνουν μια «εναλλακτική» ή «παράλληλη» οικονομία στην Ελλάδα. Σε διάφορες Ελληνικές πόλεις, ανεπίσημες συναντήσεις πολιτών έχουν μετατραπεί σε τοπικά κοινωνικά κινήματα που προσπαθούν να δώσουν λύσεις ή να προσφέρουν ένα νέο τρόπο σκέψης, προκειμένου να δομηθεί ένα νέο μέλλον για την Ελλάδα.

Αυτή η νέα μορφή οικονομίας γίνεται όλο και πιο δημοφιλής στην ελληνική κοινωνία, καθώς εξαπλώνεται ταχύτατα σε ολόκληρη τη χώρα. Έχει ως στόχο την αλλαγή της υφιστάμενης σκέψης και την παροχή υποστήριξης σε ανθρώπους που έχουν ανάγκη, προκειμένου να βελτιωθεί η ζωή στην κοινότητα. Προωθούν επίσης μια δίκαιη και ισότιμη συμμετοχή, τη διανομή των αγαθών και των υπηρεσιών, καθώς και τη διατήρηση των πόρων και των περιουσιακών στοιχείων των τοπικών τους κοινοτήτων.

Τα «Από κάτω προς τα πάνω» (bottom-up) κινήματα και δίκτυα μπορούν να προσφέρουν εναλλακτικές λύσεις και να παρουσιάσουν έναν τρόπο για να σπάσει ο κύκλος της κρίσης. Η ύπαρξη και η ανάπτυξη τέτοιων δικτύων στην Ελλάδα θα μπορούσε ενδεχομένως να συμβάλει στην ανάπτυξη νέων οικονομικών μοντέλων που λειτουργούν επιπρόσθετα με το συμβατικό σύστημα. Μια άλλη αναδυόμενη τάση αφορά τον επαναπροσδιορισμό των αξιών και τη σταδιακή μεταμόρφωση του τρόπου ζωής. Η ύπαρξη μεγάλου αριθμού δικτύων που έχουν σαν στόχο την μετατροπή του σημερινού τρόπου σκέψης και την υιοθέτηση νέων αξιών, έρχεται ως λύση για την αποτυχία του κοινωνικού και πολιτικού συστήματος της χώρας.

Τομείς που περιλαμβάνουν εγχειρήματα της Κ.Α.Ο

Ο Νόμος 4019/2011 για την «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και λοιπές διατάξεις» θεσπίζει και ρυθμίζει μια κατηγορία που ονομάζεται «Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (Κοιν.Σ.Επ.)", η οποία, με τη σειρά της, χωρίζεται σε 3 διακριτές υποκατηγορίες: α) Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Ένταξης (επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην ένταξη των ευπαθών ομάδων στην οικονομική και κοινωνική ζωή) β) Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Κοινωνικής Φροντίδας (επιχειρήσεις που στοχεύουν στην παραγωγή και παροχή προϊόντων και υπηρεσιών κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας σε ειδικές ομάδες πληθυσμού) και γ) Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Συλλογικού και Παραγωγικού Σκοπού (αναφέρεται στην παραγωγή προϊόντων και την παροχή υπηρεσιών για την ικανοποίηση των συλλογικών αναγκών).

Στο πλαίσιο του επίσημου τομέα της Κ.Α.Ο στην Ελλάδα, εντοπίζεται ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων. Ύστερα από μια «εκ των άνω» διαδικασία οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί παίρνουν μορφή και νομική υπόσταση. Οι οργανώσεις υιοθετούν αυτή τη νομική μορφή και λειτουργούν κυρίως στον τομέα του τουρισμού, του περιβάλλοντος, της γεωργίας, μεταξύ άλλων υπηρεσιών, ενώ οι τομείς δραστηριότητάς τους περιλαμβάνουν τον τομέα της τροφοδοσίας, του καθαρισμού, της ανακύκλωσης, την αγορά τοπικών προϊόντων και μικρών δώρων, υπηρεσίες για άτομα με αναπηρία, την γεωργική παραγωγή (π.χ. μελισσοκομία), κλπ.

Στο πλαίσιο του άτυπου τομέα ξεχωρίζουν κάποια εγχειρήματα: i) τα δίκτυα ανταλλαγής συναλλάγματος και εικονικού νομίσματος ii) τα δίκτυα περιστολής του κόστους, χωρίς μεσάζοντες iii) Οι κοινωνικές κουζίνες (με στόχο τα ευάλωτα τμήματα του πληθυσμού) iv) τα κοινωνικά ιατρεία και φαρμακεία (που έχουν συσταθεί από γιατρούς, νοσηλευτές και φαρμακοποιούς οι οποίοι παρέχουν τις υπηρεσίες τους εθελοντικά και δωρεάν) v) τα δίκτυα κοινωνικής εκπαίδευσης vi) Κοινωνικού / Πολιτιστικού ακτιβισμού vii) τα δίκτυα αυτοδιαχείρισης και αυτοελέγχου viii) τα δίκτυα για την αλλαγή (που περιλαμβάνουν απλούς πολίτες, επιστήμονες, ακαδημαϊκούς, επιχειρηματίες, φοιτητές, καλλιτέχνες και γενικά καινοτόμα και δημιουργικά μυαλά που φιλοδοξούν να οικοδομήσουν μια νέα Ελλάδα).

Δείκτες οικονομικού αντίκτυπου

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, σε σύγκριση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, η συνεισφορά της Κοινωνικής Οικονομίας παραμένει σε σημαντικά χαμηλό επίπεδο. Πιο συγκεκριμένα, η Ελλάδα έχει το χαμηλότερο ποσοστό μεταξύ των κρατών μελών της Ε.Ε. Η απασχόληση στον τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας αντιπροσωπεύει μόνο το 1,8% της συνολικής απασχόλησης και το 2,9% της μισθωτής απασχόλησης. Η Ελλάδα έχει περίπου 8.400 συνεταιρισμούς με περίπου 950.000 μέλη, 1,500 έως 2,000 εθελοντές, με μόνο 200-300 από αυτούς που έχουν ενεργή συμμετοχή, εκ των οποίων 115 - 200 δραστηριοποιούνται στον τομέα του περιβάλλοντος και της οικολογίας.

Καινοτόμες πρακτικές

Όσον αφορά τον επίσημο τομέα, τα κύρια καινοτόμα στοιχεία, που χαρακτηρίζουν τους συνεταιρισμούς ΚοιΣΠΕ, είναι ότι εξασφαλίζουν συμβατότητα μεταξύ των οικονομικών και κοινωνικών στόχων. Ενισχύσουν επίσης την κινητοποίηση των τοπικών φορέων και της τοπικής κοινωνίας, εκμεταλλεύονται τη δυνατότητα ανάπτυξης του κοινωνικού κεφαλαίου σε τοπικό επίπεδο και συμβάλουν στην τοπική οικονομία μέσω της παραγωγής και διάθεσης των τοπικών προϊόντων.

Όσον αφορά τον άτυπο τομέα της Κ.Α.Ο, υπάρχουν πολλές καινοτόμες πρακτικές που ταξινομούνται σύμφωνα με την παραπάνω κατηγοριοποίηση. Τα ακόλουθα είναι παραδείγματα που απεικονίζουν τις υπάρχουσες πρακτικές:

i) Δίκτυα ανταλλαγής συναλλάγματος και εικονικού νομίσματος: Δίκτυα ανταλλαγών που προσπαθούν να ξεπεράσουν τους περιορισμούς που επιβάλλονται από τα μέτρα των αρχών μέσω της δημιουργίας τοπικού νομίσματος ή τραπεζών χρόνου. Τα δίκτυα αυτά προωθούν την αλληλεγγύη, ενισχύοντας αξίες ενάντια στον καταναλωτισμό.

ii) Τα δίκτυα συναλλαγής χωρίς μεσάζοντες είναι συλλογικά δίκτυα αγοράς, που εργάζονται στην άμεση σχέση μεταξύ καταναλωτών και παραγωγών.

iii) Κοινωνικές κουζίνες: Ξεκινώντας από την ιδέα μιας συλλογικής κουζίνας, αυτά τα εγχειρήματα δημιουργούν χώρους κοινότητας και αμοιβαίας υποστήριξης.

iv) Κοινωνικές Κλινικές: Δίκτυα αυτό-οργανωμένων επαγγελματιών υγείας που παρέχουν δωρεάν περίθαλψη σε οικονομικά μειονεκτούντα άτομα, κυρίως προσανατολισμένα στην πρωτοβάθμια υγεία. Ασκούν επίσης πίεση στην κυβέρνηση ώστε να βελτιώσει την υγειονομική περίθαλψη σε όλα τα επίπεδα.

v) Δίκτυα Εκπαίδευσης: Είναι πολύ κοινά στην Ελλάδα, ιδιαίτερα κατά την προ-πανεπιστημιακή περίοδο, προσφέροντας διδασκαλία και επιπλέον μαθήματα στήριξης. Δίκτυα εκπαιδευτικών έχουν οργανωθεί για να δώσουν αυτή την υποστήριξη δωρεάν, καθώς η κρίση έχει καταστήσει την πρόσβαση σε αυτές τις ιδιωτικές υπηρεσίες πιο δύσκολη. Έχουν δημιουργηθεί δίκτυα για να καταστεί δυνατή η ανταλλαγή γνώσεων και υλικών. Είναι ένα εργαλείο για τη διασφάλιση ίσων ευκαιριών για τους μαθητές.

vi) Δίκτυα πολιτιστικής δραστηριότητας: Άνθρωποι που συνδέονται με την τέχνη και τον πολιτισμό έχουν οργανωθεί για να προσφέρουν και να μοιραστούν την τέχνη τους με ένα προσιτό τρόπο, μέσω διαφόρων έργων.

vii) Αυτό-διαχειριζόμενα δίκτυα: Αυτό-οργανωμένες ομάδες ατόμων με κοινά ενδιαφέροντα και ανάγκες, που προσπαθούν να προωθήσουν άλλους τρόπους για να διαχειριστούν τις ζωές τους.

viii) Δίκτυα για την αλλαγή, είναι δίκτυα πολιτών που στοχεύουν στην μετατροπή των συνθηκών διαβίωσης του ελληνικού λαού. Λαϊκά κινήματα που επιχειρούν να προσεγγίσουν την κατασκευή εναλλακτικών τρόπων ζωής.

Συμμετοχή των νέων

Η ανασκόπηση της βιβλιογραφίας δεν παρείχε κάποια συγκεκριμένη πληροφορία σχετικά με τη συμμετοχή των νέων στις επιχειρήσεις Κ.Α.Ο.

Διάσταση του φύλου

Σήμερα υπάρχουν περισσότεροι από 90 γυναικείοι συνεταιρισμοί στην Ελλάδα. Η ανασκόπηση της βιβλιογραφίας έδειξε ότι υπάρχουν πολλές μορφές συνεταιρισμών: οι τυπικοί (που παράγουν παραδοσιακά προϊόντα και αναζητούν χρηματοδότηση από

ευρωπαϊκά προγράμματα για την επέκτασή τους), οι δημιουργικοί (που δίνουν έμφαση στην εμπορευματοποίηση των προϊόντων στον πολιτιστικό τομέα), οι παθητικοί (που παραμένουν στην παρούσα κατάσταση συνεταιρισμού, χωρίς να ζητούν αλλαγές), και οι συντηρητικοί (που παράγουν παραδοσιακά προϊόντα και ενοικιάζουν δωμάτια).

Η δημιουργία γυναικείων συνεταιρισμών αγροτουρισμού και το πρώτο στάδιο της ανάπτυξής τους, στηρίχθηκαν σε μεγάλο βαθμό από τη Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων, μέσω επιδοτήσεων και στην παροχή τεχνογνωσίας και συστηματικής εκπαίδευσης. Οι γυναικείοι συνεταιρισμοί αγροτουρισμού που λειτουργούν σήμερα υπάγονται κυρίως στην ελαφρά βιομηχανία μαζί με τα εργαστήρια κατασκευής αγαθών που προέρχονται από τη μεταποίηση γεωργικών προϊόντων ή/και των αντικειμένων πολιτιστικής κληρονομιάς, καθώς και των βιολογικών προϊόντων.

Δεν υπάρχουν επίσημα στοιχεία για τα έσοδα από τον αγροτικό τουρισμό στην Ελλάδα και είναι δύσκολο να τα αποκτήσει κανείς από τους ιδιοκτήτες. Σύμφωνα με τις υπάρχουσες μελέτες, ο αγροτικός τουρισμός στην Ελλάδα είναι μικρής κλίμακας που αναπτύχθηκε από συνεταιριστικές επιχειρήσεις, που συνδέονται με δραστηριότητες όπως η διαμονή, το φαγητό, το catering, υπαίθριες δραστηριότητες, εκδρομές οίκο-τουριστικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος, αναψυχής, εργαστήρια λαϊκής τέχνης κλπ. Εκτιμήσεις διαφορετικών ερευνών σχετικά με το δημογραφικό προφίλ των Ελληνίδων γυναικών της υπαίθρου επιβεβαιώνουν ότι αυτό το είδος της επιχειρηματικής δραστηριότητας είναι, στην πραγματικότητα, μια κύρια εναλλακτική πηγή απασχόλησης για τις μεσήλικες γυναίκες (η πλειοψηφία των μελών των συνεταιρισμών είναι μεταξύ 35 και 54 ετών). Οι παντρεμένες γυναίκες με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο φαίνεται να έχουν βρει μέσω των συνεταιρισμών τον δρόμο για την απόκτηση επαγγελματικής ταυτότητας. Πρέπει να έχουμε κατά νου ότι ο αγροτικός τουρισμός στην Ελλάδα είναι μια συμπληρωματική, εξειδικευμένη αγορά και, επομένως προσφέρει χαμηλά εισοδήματα σε όσους εμπλέκονται.

Σχέση με την κοινότητα και τα κοινωνικά κινήματα

Σε τοπικό επίπεδο, η Κ.Α.Ο διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας. Για παράδειγμα, μπορεί να μειώσει το κόστος των συναλλαγών, έτσι ώστε να υπάρχει αμοιβαία κατανόηση, αντί της ανάγκης για επίσημες συμβάσεις. Ο ρόλος των κοινωνικών επιχειρήσεων που διαχειρίζονται χώρους εργασίας και προσφέρουν κατάρτιση

και συμβουλές στους αυτοαπασχολούμενους είναι ένα καλό παράδειγμα συνεργασίας των τριών τομέων και οικοδόμησης τοπικού κοινωνικού κεφαλαίου προς όφελος της κοινότητας. Ομοίως, είναι αξιοσημείωτο πόσο μεγάλο μέρος των εργασιών των κοινωνικών επιχειρήσεων, είναι εργασία που βασίζεται στην εμπιστοσύνη: φροντίδα παιδιών, κατ'οίκον φροντίδα, ασφάλεια περιουσίας, κ.λπ. Η ποιότητα της εργασίας αυτής ενισχύεται ταυτόχρονα από την τοπική γνώση και την αίσθηση του ανήκειν στην κοινότητα (λ.χ. ντόπιοι που κάνουν τοπική εργασία). Τα παραδείγματα της σχέσης της Κ.Α.Ο με την κοινότητα δεν είναι μόνο πολλαπλά, αλλά είναι τόσο συνυφασμένα το ένα με το άλλο που είναι σχεδόν αόρατα, ειδικά όταν προέρχονται από παραδείγματα διαδικασιών «από κάτω προς τα πάνω».

Περιβαλλοντική βιωσιμότητα

Παρότι υπάρχουν πολλές οργανώσεις που ασχολούνται με την περιβαλλοντική βιωσιμότητα, η περίπτωση του αγροτουρισμού αναφέρεται ως ένα πεδίο που καλύπτει ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων τόσο εντός του τυπικού όσο και του άτυπου τομέα της Κ.Α.Ο. Ο αγροτουρισμός έχει αναπτυχθεί στην ΕΕ και στην Ελλάδα ως μια μορφή τουρισμού στις αγροτικές περιοχές και περιλαμβάνει έναν κύκλο δραστηριοτήτων, υπηρεσίες και ευκαιρίες για αναψυχή και πολιτισμό. Αυτές παρέχονται από γεωργούς και γενικά από άτομα που ζουν σε περιφερειακές περιοχές, με στόχο την προσέλκυση τουριστών στις περιφέρειές τους, προκειμένου να βελτιωθεί το εισόδημά τους. Ο στόχος του αγροτουρισμού, όπως ορίζεται από τη γεωργική πολιτική της ΕΕ και της Ελλάδος, είναι να συμβάλει στην αντιστροφή του κλίματος εγκατάλειψης της υπαίθρου, κυρίως λόγω της συρρίκνωσης της γεωργίας, και να δημιουργήσει ευνοϊκές συνθήκες για την ανάπτυξη νέων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων. Μέσα από την κινητοποίηση των τοπικών πόρων (ανθρώπινων, φυσικών, οικονομικών), γίνεται μια προσπάθεια να τεθεί σε λειτουργία ένας μηχανισμός τοπικής ανάπτυξης μέσω μιας συνολικής διαδικασίας σχεδιασμού. Για το σκοπό αυτό, επιδιώκεται ένας ισορροπημένος τουρισμός που σέβεται και ωφελεί τις κοινότητες, αποκαθιστώντας την διαπροσωπική επικοινωνία μεταξύ των επισκεπτών και των ντόπιων, και προωθεί την προστασία του περιβάλλοντος.

Κατάρτιση ή εκπαιδευτικές πρακτικές

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στα προγράμματα κατάρτισης που προωθούνται από την ΕΕ για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού. Μετά το 1998, πολλά ευρωπαϊκά προγράμματα και πρωτοβουλίες βοήθησαν τις γυναίκες στην Ελλάδα στις δραστηριότητές τους (NOW, EQUAL, LEADER), που έδειξαν ιδιαίτερη ανάπτυξη μετά το 2000. Δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι οι παρεμβάσεις κατάρτισης υιοθετήθηκαν ως απάντηση στην επιτακτική ανάγκη για την υποστήριξη της βιωσιμότητας και την αποτελεσματικότητα των συνεταιρισμών. Τα προγράμματα αυτά αποτελούν τον κύριο μηχανισμό στήριξης και την πηγή χρηματοδότησης, επιδοτώντας τη δημιουργία γυναικείων συνεταιρισμών, καθώς και την κατάρτιση τους αλλά και άλλες δραστηριότητες. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα επιχειρηματικότητας ήταν μέρος ενός ευρύτερου πλαισίου παρεμβάσεων. Η προσπάθεια αυτή συμπληρώθηκε με οικονομικά κίνητρα με επίκεντρο την παροχή βοήθειας σε γυναίκες της υπαίθρου για την ανάληψη επιχειρηματικών ρόλων και δράσεων και την ανεύρεση μιας επαγγελματικής ταυτότητας.

Σε πανεπιστημιακό επίπεδο, υπάρχουν ενότητες διδασκαλίας σχετικά με την κοινωνική επιχειρηματικότητα που προσφέρονται από διάφορα πανεπιστήμια, όπως το Πάντειο Πανεπιστήμιο, το Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, (επαγγελματική κατάρτιση), το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών και Επιχειρήσεων και το Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης.

Επιπλέον, η ASHOKA είναι μια οργάνωση η οποία προωθεί και στην Ελλάδα την κοινωνική επιχειρηματικότητα, παρουσιάζοντας κοινωνικά μοντέλα επιχειρήσεων που μπορούν να αναπαραχθούν ή να προσαρμοστούν στο Ελληνικό πλαίσιο.

Συμμετοχή σε δίκτυα

Στο πλαίσιο αυτό, τα τελευταία χρόνια έχουν συσταθεί ορισμένοι τύποι πρωτοβουλιών στην Ελλάδα: Το Παρατηρητήριο της Κοινωνικής Οικονομίας ΕΚΚΕ ιδρύθηκε το 2012 και έχει ως στόχο να γίνει μια αποθήκη ερευνών, τεκμηρίωσης και υποστήριξης για την κοινωνική επιχειρηματικότητα, αλλά είναι ακόμα στα αρχικά του στάδια. το «Impact Hub» την Αθήνα παρέχει χώρους συνεργασίας και υπηρεσίες υποστήριξης για νεοσύστατες κοινωνικές επιχειρήσεις.

Σε πολλές περιπτώσεις, διαφορετικοί τύποι κοινωνικών επιχειρήσεων ένωσαν τις δυνάμεις τους και υποστηρίζονται από διάφορα προγράμματα (π.χ. Συνοδευτικές Υποστηρικτικές Υπηρεσίες), τεχνική υποστήριξη και επιχορηγήσεις (π.χ. προγράμματα για την αυτό-απασχόληση του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού - ΟΑΕΔ, ΕΟΜΜΕΧ, προγράμματα επιχειρηματικότητας, προγράμματα στο πλαίσιο του LEADER ή Ολοκληρωμένα Προγράμματα Αγροτικής Ανάπτυξης). Σε πολλές περιπτώσεις, οι οργανώσεις αυτές προσαρμόζουν τις υπηρεσίες που παρέχουν στις ειδικές ανάγκες των επιχειρηματικών πρωτοβουλιών με κοινωνικό σκοπό.

Νομικό πλαίσιο και σχέση με τις δημόσιες πολιτικές

Ο Νόμος 4019/2011 για την «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και λοιπές διατάξεις» παρέχει για πρώτη φορά την δυνατότητα για την θεσμική αναγνώριση της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα. Με την εισαγωγή νέων μορφών κοινωνικής επιχειρηματικότητας, όπως η Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση, εμπλουτίζει τις διαθέσιμες μορφές οργάνωσης για την οικονομική αυτό-έκφραση. Βάσει του νόμου 4019/2011, η Ελλάδα κατέχει πλέον ένα ολοκληρωμένο φάσμα συνεταιρισμών δυνητικά ικανών να υλοποιήσουν έργα πέρα των συμβατικών οραμάτων της Κοινωνικής Οικονομίας. Ο Νόμος 4019/2011 για πρώτη φορά εισήγαγε την έννοια της Κοινωνικής Οικονομίας θεσπίζοντας την παρουσία της, αν και με περιορισμένη εμβέλεια σχετικά με το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο, τις διαδικασίες ημερήσιας διάταξης και των τρόπων χρηματοδότησης. Η εισαγωγή της έννοιας της Κοινωνικής Συνεταιριστικής Επιχείρησης θα πρέπει να θεωρηθεί ως ένα σημαντικό βήμα προς τη θεσμοθέτηση της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελλάδα, αν και εξακολουθεί να υποφέρει από σημαντικές ελλείψεις (Νασιούλας, 2011).

2.3. Κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία στην Γαλλία

Sylvain Abrial, Mireille Mourier & Sylvie D'Arras

Κύρια χαρακτηριστικά και ιστορικό υπόβαθρο

Αντιμέτωποι με μια ατέρμονη οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική κρίση, η δυαδικότητα της "οικονομίας της αγοράς / κρατικής οικονομίας» δεν δύναται πλέον να φανταστεί και να εφαρμόσει νέες μορφές επιχειρηματικότητας. Νέες μορφές που θα μπορούσαν να αποκαταστήσουν την κοινωνία των πολιτών και τη δέσμευση των πολιτών στην ικανότητά τους να σκεφτούν και να δράσουν για την ανάπτυξη στόχων σε όλες τις πραγματικότητες: την οικονομική, την κοινωνική, την περιβαλλοντική και την δημοκρατική διακυβέρνηση.

Αυτή η διαδρομή δεν είναι εντελώς επαναστατική ή ουτοπική. Υλοποιείται καθημερινά για δεκαετίες τώρα από φορείς της Κ.Α.Ο και αποτελείται από χιλιάδες πρωτοβουλίες, πολύ διαφορετικές στην πραγματικότητά τους. Όπως αναφέρθηκε από τον Claude Alphanbery «Η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία ή/και η κοινωνική επιχειρηματικότητα στηρίζονται σε κάποια βασικά χαρακτηριστικά: ένα οικονομικό σχέδιο που υπηρετεί την κοινωνική χρησιμότητα, που εξυπηρετεί τον άνθρωπο, την ανθρωπιά του, τις ηθικές αξίες, την δημοκρατική λειτουργία και την δυναμική της ενδογενούς ανάπτυξης που βασίστηκε στην εδαφική σταθεροποίηση".

Οι πρωτοβουλίες αυτές ανοίγουν νέους δρόμους. Όλες τους προσπαθούν να παράγουν, να καταναλώσουν, να αποφασίσουν με ένα διαφορετικό τρόπο και να αναπτύξουν οικονομικά έργα με περισσότερο σεβασμό στον άνθρωπο, το περιβάλλον και την επικράτεια. Ο νόμος για την Κ.Α.Ο, που ψηφίστηκε από το Γαλλικό Κοινοβούλιο τον Ιούλιο του 2014, στοχεύει στην αναγνώριση ενός οικονομικού μοντέλου, το οποίο συμφιλιώνει την "επίδοση" με την "κοινωνική δικαιοσύνη". Αυτή η δύναμη, τόσο οικονομικά όσο και κοινωνικά, αντιστοιχεί στη

Γαλλία σε 215.000 εργοδότες και 2,3 εκατομμύρια εργαζομένους, το 10% της απασχόλησης, και παράγει το 5% (90 δις ευρώ) της προστιθέμενης αξίας.

Τομείς που περιλαμβάνουν εγχειρήματα στην Κ.Α.Ο

Από μια ιστορική σκοπιά, απορρέοντας από την κοινωνική οικονομία αφενός, και αφετέρου από την αλληλέγγυα οικονομία, η Κ.Α.Ο έχει αναπτυχθεί σε μεγάλο βαθμό, μεταξύ άλλων, στους τομείς της υγειονομικής περίθαλψης, κοινωνικούς τομείς, ιατρικούς-κοινωνικούς, εκπαιδευτικούς, κοινωνικό-εκπαιδευτικούς, κοινωνικό-πολιτιστικούς και τομείς ψυχαγωγίας, και γενικότερα στον τομέα της φροντίδας και υποστήριξης «ευπαθών» πληθυσμών. Σήμερα, φορείς της Κ.Α.Ο επιθυμούν τελικώς να ενταχθούν στο σύνολο του τομέα της παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών της αγοράς, ακολουθώντας την λογική της «παραγωγής, κατανάλωσης και κατανομής του πλούτου με διαφορετικό τρόπο».

Η ιστορία της Κ.Α.Ο στην Γαλλία εξελίχτηκε, σε μεγάλο βαθμό ως αντίδραση στις υπερβολές του βιομηχανικού καπιταλισμού των αρχών του 19^{ου} αιώνα, γύρω από 4 κύριες μορφές οργανώσεων:

- i. Συνεταιρισμούς: 23.000 οργανώσεις
- ii. "Mutuelles" (ασφαλιστικές εταιρείες αμοιβαίου οφέλους): 1.700 οργανώσεις
- iii. Συλλόγους: 1,3 εκατομμύρια οργανώσεις
- iv. Ιδρύματα: 3.200 ιδρύματα

Ένας μεγάλος αριθμός φορέων Κ.Α.Ο υποστηρίζει το σύνθημα: "Το Κύρος δεν ισοδυναμεί με Αρετή». Αυτό σημαίνει ότι, εάν το νομικό καθεστώς, συγκεκριμένα στον τομέα της Κ.Α.Ο, συνδράμει στη μείωση του κινδύνου της παράνομης πρακτικής, αυτό δεν εγγυάται στο τέλος, πως αξίες συγκεκριμένες στον τομέα της Κ.Α.Ο, δεν θα έχουν ξεχαστεί ή δεν θα έχουν καταπατηθεί.

Δείκτες οικονομικού αντίκτυπου

Το 2013, οι 4 «οικογένειες» κοινωνικής οικονομίας απασχόλησαν 2,3 εκατομμύρια άτομα για συνολικά διανεμηθέντα εισοδήματα ύψους 60 δισεκατομμυρίων ευρώ. Παρήγαγαν €90 δισεκατομμύρια προστιθέμενης αξίας, που προήλθαν κυρίως από την πώληση δραστηριοτήτων, γεγονός που βάζει τις θέσεις εργασίας στην Κοινωνική Οικονομία στο 10% ή περισσότερο του PIB (Produit Intérieur Brut) Όμως, διαφορετικά κινήματα, αναπτύσσουν αξιώσεις για νέους δείκτες στο μακροοικονομικό επίπεδο. Η ιδέα είναι, οι δείκτες αυτοί να μπορούν να εκτιμήσουν την εξέλιξη της ευημερίας και της κοινωνικής και περιβαλλοντικής υγείας, που κρύβεται πίσω από την ποσοτικοποίηση της νομισματικής πλούτου.

Καινοτόμες πρακτικές

Καινοτομία στην επιχειρηματικότητα

Η «Oxalis» είναι η πρωτοπόρος στις συνεταιριστικές εταιρείες στην Γαλλία, συγκεντρώνοντας περίπου 120 μετόχους-εργαζόμενους-επιχειρηματίες. Αποτελεί παράδειγμα των συνεταιρισμών που δημιούργησαν μια νέα μορφή προσανατολισμού για την επιχειρηματικότητα, μέσω ενός συλλογικού συστήματος για την αμοιβαία ανάληψη κινδύνου και ενός κοινού δομικού συστήματος λήψης αποφάσεων. Οι μεγάλοι αυτοί συνεταιρισμοί συνεργάζονται επίσης εντός μεγαλύτερων δικτύων (π.χ.: Συνεταιρισμός Κατασκευών).

Καινοτομία στην τοπική συνεργασία

Ένας νέος τρόπος συνεργασίας αναπτύσσεται στη Γαλλία: το λεγόμενο «Tiers-lieux» : χώροι συνεργασίας, που φιλοξενούν διάφορες δραστηριότητες, με αμοιβαίους πόρους, χώρο και χρόνο, προκειμένου να διευκολυνθεί η συνεργασία μεταξύ των διαφόρων επιχειρηματιών ή οργανώσεων της Κ.Α.Ο. Αυτοί οι χώροι μερικές φορές ορίζονται ως «τόποι απίθανων συναντήσεων, με απίθανους ανθρώπους, αλλά κοντά στο σπίτι".

Συμμετοχή των νέων (18-30)

Πάνω από 435.000 νέοι άνθρωποι εργάζονται σε μια οργάνωση Κ.Α.Ο, κυρίως σε οργανώσεις κοινωνικής δράσης, στον τραπεζικό και ασφαλιστικό τομέα, τον αθλητισμό και τους τομείς της αναψυχής και της υγείας.

Μια άλλη μελέτη αναφέρεται στην αντίληψη των νέων για την απασχόληση στην Κ.Α.Ο (Avisé 2014), και αναλύει τα κίνητρα για την ένταξη των νέων στις οργανώσεις Κ.Α.Ο. Το 89,3% των ερωτηθέντων νέων πιστεύουν ότι η εργασία σε μια οργάνωση Κ.Α.Ο τους κάνει να αισθάνονται χρήσιμοι στην κοινωνία (το αντίστοιχο ποσοστό είναι 56,3% στον δημόσιο τομέα και 24% στον τομέα της αγοράς). Περιγράφουν τις συνθήκες εργασίας ως "ανθρώπινες", με λιγότερη ιεραρχία και κάποια πολυδιαεργασία. Υπογραμμίζουν τη συμμετοχή τους σε οργανώσεις Κ.Α.Ο, χάρη στη δημοκρατική τους διακυβέρνηση. Το 85,1% των νέων που εργάζονται στον τομέα της Κ.Α.Ο δηλώνουν ότι είναι ικανοποιημένοι με την εργασία τους, σε σύγκριση με τους εργαζόμενους στον δημόσιο τομέα ή τον τομέα της αγοράς (73,2%).

Η μελέτη αναφέρει μια έλλειψη γνώσης του τομέα της Κ.Α.Ο, ιδίως μεταξύ των μη πτυχιούχων. Η Κ.Α.Ο είναι επίσης αντιληπτή ως ένας λιγότερο σταθερός τομέας, με λιγότερα έσοδα (σε σύγκριση με τον δημόσιο τομέα, και ιδιαίτερα τον τομέα της αγοράς).

Διάσταση του φύλου

Περισσότερο από το 67% των εργαζομένων της Κ.Α.Ο είναι γυναίκες, πολύ μεγαλύτερο ποσοστό από τον δημόσιο τομέα (60%) ή άλλους τομείς της ιδιωτικής οικονομίας (40%). Η παρουσία των γυναικών στην Κ.Α.Ο είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την τοποθέτηση της Κ.Α.Ο σε δραστηριότητες που είναι παραδοσιακά γυναικοκρατούμενες (εκπαίδευση, κοινωνική δράση, υγεία, οικονομικά). Αυτές οι γυναίκες ωστόσο, έχουν μικρότερη πρόσβαση σε σύγκριση με τους άντρες σε θέσεις υψηλής ευθύνης και έχουν επί το πλείστον θέσεις εργασίας μερικής απασχόλησης. Η ανισότητα των μισθών είναι μικρότερη στην Κ.Α.Ο απ' ό τι σε άλλους τομείς της οικονομίας.

Κατάρτιση ή εκπαιδευτικές πρακτικές

Μερικά παραδείγματα σε τοπικό επίπεδο:

i) Πρακτικές οδηγίες για τους διαμορφωτές κοινής γνώμης: διεκπεραιώνεται από το δίκτυο CREFAD (δίκτυο οργανώσεων για τη λαϊκή εκπαίδευση).

ii) Επαγγελματικό δίπλωμα Συντονισμού δράσεων στην Κ.Α.Ο και Πανεπιστημιακό Δίπλωμα στην Κ.Α.Ο για μια βιώσιμη ανάπτυξη.

iii) Πολιτικές υπηρεσίες (νέοι εθελοντές: σύλλογος AFEV - Σύλλογος φοιτητών της πόλης).

iv) *UVA: Πανεπιστήμιο Συλλογικής ζωής*

v) *Υπαρξη έδρας στην Κ.Α.Ο στο Πανεπιστήμιο της Λυών 2*

Συμμετοχή σε δίκτυα

Στη Γαλλία, τα δίκτυα αναγνωρίζονται κυρίως σε τοπικό επίπεδο και σε τομείς εντός της Κ.Α.Ο. Μερικά αξιοσημείωτα παραδείγματα:

- Συνεταιριστικές εταιρείες (SCOP = Συνεταιριστικές και συμμετοχικές κοινωνίες) οριοθετούνται από ένα εθνικό και περιφερειακό δίκτυο (URSCOP),
- Οι μεγάλοι σύλλογοι «λαϊκής εκπαίδευσης» οργανώνονται σε εθνικά και περιφερειακά δίκτυα άσκησης πιέσεων (CNAJEP και CRAJEP).
- Οι «Mutuelles» οργανώνονται σε ένα εθνικό κίνημα, με τους τοπικούς πυλώνες, "La Mutualité Française", να συγκεντρώνουν 600 ασφαλιστικές εταιρίες υγείας αμοιβαίου οφέλους
- Στο Saint-Etienne και στην περιοχή Rhône-Alpes, φορείς της Κ.Α.Ο είναι εγγεγραμμένοι σε μια περιφερειακή ψηφιακή πλατφόρμα, την «Rhône-Alpes solidaires».
- CRESS: Το Περιφερειακό Επιμελητήριο Κ.Α.Ο είναι μια ένωση που εκπροσωπεί κινήματα και συνδικάτα εργοδοτών της Κ.Α.Ο (συλλόγους, συνεταιρισμούς, ασφαλιστικά ταμεία).
- Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, οι οργανώσεις Κ.Α.Ο αποτελούν μέρος της RIPESS.

Νομικό πλαίσιο και σχέση με τις δημόσιες πολιτικές

Στη Γαλλία, τα τελευταία χρόνια, αναπτύχθηκε ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον σχετικά με την Κ.Α.Ο, σε σημείο που οδήγησε στην ψήφιση στο Κοινοβούλιο «του νόμου Hamon» στις 31 Ιουλίου 2014. Οι στόχοι του νόμου είναι: i) η αναγνώριση της Κ.Α.Ο ως συγκεκριμένο επιχειρηματικό μοντέλο ii) η εδραίωση του δικτύου, της διακυβέρνησης και των μέσων χρηματοδότησης των φορέων της Κ.Α.Ο iii) να ενισχύσει τις πολιτικές της τοπικής βιώσιμης ανάπτυξης iv) να δώσει πίσω την ενδυνάμωση στους εργαζομένους v) να προκαλέσει ένα συνεταιρικό σοκ.

2.4. Κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία στην Ιταλία

Michelangelo Belletti & Matteo Miglio

Κύρια χαρακτηριστικά και ιστορικό υπόβαθρο

Η αναγνώριση της συνεργασίας και της αλληλοβοήθειας, με το Σύνταγμα του 1946, έδωσε την έναρξη για τη υλοποίηση δράσεων της Κ.Α.Ο στην Ιταλία.

Κατά τα 20 τελευταία χρόνια η Ιταλία είδε την ανάπτυξη διαφόρων πρακτικών της Κ.Α.Ο. Περισσότεροι από 6,5 εκατομμύρια Ιταλοί πολίτες συμμετέχουν σε εθελοντικές δραστηριότητες σε διάφορους τομείς, και πάνω από 12 εκατομμύρια είναι μέλη ενός συνεταιρισμού.

Η οικονομική αυτή αλληλεγγύη ήταν ένα είδος βραδείας επανάστασης που αναδύθηκε ως αυθόρμητη αντίδραση «από τα κάτω» σε κάποιες μεγάλες κρίσεις που υπέστησαν οι Ιταλοί: το ατύχημα στο πυρηνικό εργοστάσιο Τσερνομπίλ το 1986 στην Ουκρανία, που έκανε τους Ιταλούς να σκεφτούν για το περιβάλλον και την ποιότητα των τροφίμων, τα σκάνδαλα δωροδοκίας στα οποία ενέχονταν ένα υψηλό ποσοστό βουλευτών και είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση της δυσπιστίας στην αντιπροσωπευτική δημοκρατία, η πτώχευση της «Parmalat Corporation» το 2003, η οποία κατέληξε να είναι για χιλιάδες μικρομετόχους, μια απάτη που διαπράχθηκε με την συνενοχή ορισμένων μεγάλων τραπεζών.

Οι άνθρωποι άρχισαν να οικοδομούν τα δικά τους συστήματα εμπορίου, πίστωσης, ασφάλισης και τροφίμων. Δήμαρχοι μικρών και μεσαίων πόλεων και μερικοί μικροί και μεσαίοι επιχειρηματίες, οι οποίοι κατανόησαν την αξία της υπευθυνότητας και της βιωσιμότητας, εντάχθηκαν σιγά-σιγά στο κίνημα.

Το 1994 ξεκινά η πρώτη αμοιβαία αυτοδιαχείριση (Mutua Autogestione - MAG), μια συνεργασία κατά κύριο λόγο μεταξύ ανθρώπων, με βάση την σχέση εμπιστοσύνης, μετόχων

και χρηματοδοτούμενων οργανώσεων. Η MAG είναι υπεύθυνη για τη συλλογή των χρημάτων των μετόχων με τη μορφή κεφαλαίων για την χρηματοδότηση οικονομικών πρωτοβουλιών, που παρέχουν ευκαιρίες για αυτοδιαχείριση, ηθικά βιώσιμα κεφάλαια, και δάνεια με χαμηλά επιτόκια. Άλλες πρωτοπόρες ενέργειες περιλαμβάνουν τις «Αλληλεγγύες Ομάδες Αγοράς» (Gruppo d'Acquisto Solidale – GAS) που ιδρύθηκαν στην Fidenza.

Το 2006 και μέσα από τον νόμο 155/2006 εισήχθη ο ορισμός της κοινωνικής επιχείρησης στο ιταλικό νομικό σύστημα. Η κοινωνική επιχείρηση δεν είναι ούτε μια νέα νομική μορφή, ούτε ένας νέος τύπος οργάνωσης, αλλά μια νομική κατηγορία στην οποία μπορούν να συμπεριληφθούν όλες οι επιλέξιμες οργανώσεις, ανεξάρτητα από την εσωτερική τους δομή.

Τομείς που περιλαμβάνουν εμπειρίες Κ.Α.Ο

Οι περισσότερες από τις εμπειρίες που μελετούμε μπορούν να ομαδοποιηθούν σε τρία είδη οργανώσεων:

Κοινωνικοί συνεταιρισμοί: υπάρχουν 2 τύποι, ο "α" και ο "β". "α" είναι εκείνοι που παρέχουν στους ανθρώπους και τις κοινότητες πολλαπλές κοινωνικές, εκπαιδευτικές και υγειονομικές υπηρεσίες. Οι συνεταιρισμοί τύπου "β" εργάζονται σε όλους τους τομείς της οικονομίας, αλλά με ένα ειδικό στόχο: να δώσουν μια ευκαιρία εργασίας σε άτομα που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση και είναι μέλη του συνεταιρισμού.

Σύλλογοι, ειδικά: σύλλογοι κοινωνικής προώθησης και εθελοντικές οργανώσεις. Οι διαφορές εστιάζονται στους επαγγελματίες εργαζομένους: στην πρώτη περίπτωση, τα μέλη μπορούν να απασχοληθούν από τον σύλλογο (με κάποια όρια), ενώ στη δεύτερη περίπτωση τα μέλη πρέπει να παρέχουν υπηρεσίες σε απολύτως εθελοντική βάση και δωρεάν.

Άτυπες ομάδες: υπάρχουν πολλές άτυπες ομάδες, όπως οι πρώτες τράπεζες χρόνου ή ομάδες που βοηθούν κοινωνικά αποκλεισμένα άτομα, ή οι πρώτες μορφές GAS. Σε γενικές γραμμές, αυτές οι άτυπες εμπειρίες, ή μεταμορφώνονται γρήγορα σε τυπικές δομές ή εξαφανίζονται.

Οι πιο κοινοί τομείς επιχειρηματικότητας είναι οι εξής:

Στέγασης: είναι ένας τομέας στον οποίο εμπλέκονται 2 διαφορετικού τύπου συνεταιριστικές επιχειρήσεις: οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί (συμμετέχουν περισσότερο στην εύρεση μιας λύσης στέγασης για τα μειονεκτούντα άτομα που δεν μπορούν να είναι μέλη του

συνεταιρισμού) και οι συνεταιρισμοί κατοικίας (που παραδοσιακά προσφέρουν λύσεις στέγασης για τα μέλη τους, επί το πλείστον για την μεσαία τάξη).

Ρούχων και τροφίμων: Η σημαντικότερη οργάνωση είναι η «Fondazione Banco Alimentare» που συλλέγει τρόφιμα από τους πολίτες με μεγάλες εκστρατείες και στη συνέχεια τα προσφέρει σε μειονεκτούντες και φτωχούς. Ομοίως λειτουργεί η «Fondazione Banco Farmaceutico», η οποία συλλέγει φάρμακα, και άλλες οργανώσεις που συλλέγουν χρησιμοποιημένα ρούχα για πώληση και συγκεντρώνουν χρήματα για τους φτωχούς.

Πολιτισμού: πολλά μικρά μουσεία διοικούνται από συνεταιρισμούς.

Φροντίδας και εκπαίδευσης: οι κυριότεροι φορείς είναι κοινωνικοί συνεταιρισμοί και εθελοντικοί σύλλογοι.

Αναψυχής: Ερασιτεχνικοί αθλητικοί σύλλογοι υπό μεγάλες εθνικές ενώσεις (όπως οι UISP, AICS, CSI, PGS ...). Κάποιοι σύλλογοι και συνεταιρισμοί διαχειρίζονται ορισμένες πολιτιστικές δραστηριότητες στον ελεύθερο χρόνο χάρη σε συμφωνίες και οικονομική στήριξη από τοπικούς δημόσιους φορείς.

Οικονομικών: στην Ιταλία υπάρχει μια μεγάλη παράδοση στην ηθική οικονομία όπως οι BCC (συνεταιριστικές πιστωτικές τράπεζες) οι MAG (οικονομικοί συνεταιρισμοί που συγκεντρώνουν χρήματα από τις κοινότητες για την άμεση χρηματοδότηση του 3^{ου} τομέα) και η «Banca Etica».

Εισαγωγή στην αγορά εργασίας για μειονεκτούντα άτομα: είναι κάτι που γίνεται από τους κοινωνικούς συνεταιρισμούς (τύπου «β»), παρέχοντας μια ευκαιρία εργασίας σε μειονεκτούντα άτομα (τουλάχιστον 30%).

Δείκτες οικονομικού αντίκτυπου

Μετριοούνται σε εκατομμύρια ευρώ και Αντιπροσωπεύουν τη συμβολή των συνεταιρισμών (107.849), των κοινωνικών συνεταιρισμών (11.157), του μη κερδοσκοπικού τομέα (53.783) και των επιχειρήσεων ιδιοκτησίας ενός συνεταιρισμού (25.043). Η κύρια οικονομική πηγή των κοινωνικών επιχειρήσεων προέρχεται από δημόσιους φορείς (36,2%), την πώληση αγαθών και υπηρεσιών (23,2%) και τις εισφορές μελών και χορηγών (25,6%).

Όσον αφορά τη χρήση των πόρων σε κοινωνικές επιχειρήσεις: i) μεγαλύτερη σημασία δίνεται στους μισθούς του προσωπικού των οργανισμών με παραγωγικούς σκοπούς (κατά μέσο όρο 35% και 61,8% για τους κοινωνικούς συνεταιρισμούς) ii) υψηλές δαπάνες στην μισθοδοσία, με τις υψηλότερες να είναι στους τομείς, της κοινωνικής πρόνοιας (47,5%), της υγείας (46,4%), της εκπαίδευσης και της έρευνας (42%) iii) μεγαλύτερες δαπάνες μισθοδοσίας ανάλογα με το μέγεθος του οργανισμού. Όσον αφορά τη σημασία της κοινωνικής οικονομίας μέσα στο παραγωγικό σύστημα, στο τέλος του 2011, η Κ.Α.Ο αποτέλεσε το 7,55% των οργανισμών (355.045 κοινωνικές επιχειρήσεις) και απασχόλησε το 10,65% των εργαζομένων (2.208.046).

Καινοτόμες πρακτικές

Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Τύπου "β": Οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί καθιερώθηκαν με την εθνική νομοθεσία του 1991. Η πρόθεση ήταν να ενσωματωθούν άνθρωποι με κάθε είδους σωματικής ή νοητικής αναπηρίας στον οικονομικό ιστό. Ένας συνεταιρισμός τύπου β υποχρεούται να προσλάβει τουλάχιστον το 30%, ατόμων με αναπηρία, στο προσωπικό του. Οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί που θεσπίστηκαν για αυτή τη δουλειά έλαβαν ορισμένα φορολογικά κίνητρα.

Banca Popolare Etica: Προηγουμένως, μόνο το 29% των μη κερδοσκοπικών οργανώσεων είχε πρόσβαση στο πιστωτικό σύστημα. Το 1995, μερικές από τις σημαντικότερες ιταλικές μη κερδοσκοπικές οργανώσεις ενώθηκαν για να αναπτύξουν ένα συνεταιρισμό, προκειμένου να συγκεντρώσουν χρήματα και να ιδρύσουν μια «ηθική τράπεζα». Η επιτυχία ήρθε το 1999 με το άνοιγμα της «Ηθικής Λαϊκής Τράπεζας» (Banca Popolare Etica - BPE). Η BPE παρέχει στους πελάτες της όλες τις συνήθεις υπηρεσίες, αλλά με μια εντελώς διαφορετική ιδεολογία: να είναι προσανατολισμένη ηθικά ακόμη και αν είναι μια οργάνωση για το κέρδος. Παρέχει οικονομική υποστήριξη για καλές ιδέες με κοινωνική αξία σε διάφορους τομείς της Κ.Α.Ο, ανεξάρτητα από τις οικονομικές τους εγγυήσεις. Υποστηρίζει δραστηριότητες όπως: η διεθνής συνεργασία, η κοινωνική συνεργασία, η προστασία του περιβάλλοντος και οι πολιτιστικές δραστηριότητες. Σήμερα έχει πάνω από 36.000 μετόχους και 5.200 δικαιούχους.

Gruppi di Acquisto Solidale (Αλληλέγγυες Ομάδες Αγοράς): Οι GAS είναι ομάδες ανθρώπων (20 οικογένειες, κατά μέσο όρο) που οργανώνουν αγορές απευθείας από τον παραγωγό. Η πρώτη GAS ιδρύθηκε το 1994, και το επίσημο δίκτυο αριθμεί πλέον πάνω από 850 GAS. Ο

κύριος στόχος δεν είναι να εξοικονομήσουν χρήματα, αλλά να δημιουργήσουν ισχυρές σχέσεις καταναλωτή-παραγωγού θεμελιωμένες σε μια πραγματική αίσθηση άμεσης εμπιστοσύνης. Το δίκτυο GAS έχει επιτύχει πολλά: υγιεινή διατροφή και λιγότερα απόβλητα τροφίμων, εξοικονόμηση χρημάτων, αυτάρκεια αγροτών/παραγωγών μέσω μιας μικρότερης αλυσίδας τροφίμων, πιο ανθρώπινες σχέσεις, πολιτιστική πολυμορφία και μια ισχυρότερη αίσθηση της κοινότητας, προστασία του περιβάλλοντος, του τοπίου και της βιοποικιλότητας.

DES (distretti di economia Solidale – Περιφέρειες Αλληλέγγυας Οικονομίας) έχουν επίσης δημιουργηθεί και περιλαμβάνουν όχι μόνο την GAS αλλά και τοπικούς παραγωγούς και θεσμούς, που δεσμεύονται να δημιουργήσουν ένα πιο φιλικό προς τον άνθρωπο οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον.

Τα κατασχεθέντα περιουσιακά στοιχεία της μαφίας: Ένα από τα πιο αποτελεσματικά εργαλεία κατά των συνδικάτων οργανωμένου εγκλήματος είναι η κατάσχεση των περιουσιακών τους στοιχείων. 11.360 περιουσιακά στοιχεία έχουν ήδη κατασχεθεί, συμπεριλαμβανομένων 1.400 επιχειρήσεων. Μόλις αυτά κατασχεθούν "επίσημα", ανατίθενται σε συνεταιρισμούς, τοπικές αρχές και μη-κερδοσκοπικούς οργανισμούς.

Συμμετοχή των νέων (18-30)

Δεν υπάρχουν έρευνες που μελέτησαν ειδικά αυτό το θέμα (για τις επιχειρήσεις Κ.Α.Ο με όλη την έννοια του όρου). Ο αριθμός των απασχολούμενων ατόμων που συμμετέχουν σε κοινωνικούς συνεταιρισμούς κάτω των 30 ετών αποτελούν το 12,3% ενώ οι απασχολούμενοι που εμπλέκονται σε δραστηριότητες υποστήριξης (όλες οι εθελοντικές οργανώσεις) κάτω των 30 ετών είναι 14,9%.

Διάσταση του φύλου

Σε γενικές γραμμές, στην κοινωνική οικονομία εμπλέκονται οργανώσεις ιδιαίτερα αφοσιωμένες σε θέματα ισότητας των φύλων, κυρίως επειδή οι γυναίκες αποτελούν την πλειοψηφία του συνολικού αριθμού των εργαζομένων, αλλά και των εθελοντών που εργάζονται στον κοινωνικό τομέα.

Πολλές ενέργειες γίνονται στον τομέα της συμφιλίωσης μεταξύ των διαφόρων σφαιρών της ζωής (εργασία και οικογένεια): μερική απασχόληση (είναι πιο σύνηθες να συναντήσεις ανθρώπους που σκέπτονται την μερική απασχόληση σαν πιθανή λύση για μητέρες με μικρά παιδιά στην κοινωνική οικονομία παρά στον ιδιωτικό τομέα), παιδικές χαρές στα γραφεία, ή άλλες λύσεις που μπορούν να βοηθήσουν τους γονείς να αναλάβουν τη φροντίδα των παιδιών τους.

Σχέση με την κοινότητα και τα κοινωνικά κινήματα

Οι εθελοντικές οργανώσεις είναι συνήθως ιδιαίτερα συνδεδεμένες με το κοινωνικό περιβάλλον επειδή απαντούν σε κάποιες ανάγκες των ανθρώπων. Οι οργανώσεις αυτές συνδέονται και βοηθούνται από επαρχιακά κέντρα που ονομάζονται «Centri di Servizio per il Volontariato» (Κέντρα Εξυπηρέτησης για τον Εθελοντισμό) και χρηματοδοτούνται από τραπεζικά ιδρύματα.

Ορισμένες νέες προοπτικές για τους συνεταιρισμούς συνδέονται με την παρουσία της διακυβέρνησης πολλαπλών ενδιαφερομένων (εργαζόμενοι, εθελοντές, επενδυτές, οικογένειες, άλλα ενδιαφερόμενα άτομα) που διευρύνει την εικόνα του οργανισμού πάνω σε νέες απαντήσεις στις τοπικές ανάγκες. Μια νέα δεύτερη τάση είναι η «Κοινοτική Κοινωνική Επιχείρηση», όπου μια κοινότητα και οι δημόσιοι φορείς του τομέα οργανώνονται σε μια κοινωνική επιχείρηση για να αναλύσουν και να απαντήσουν στις αναδυόμενες κοινωνικές ανάγκες.

Κατά τα τελευταία χρόνια, υπάρχουν όλο και περισσότερα κοινοτικά ιδρύματα, που έχουν σαν στόχο να συγκεντρώσουν χρήματα από την κοινότητα για να τα επιστρέψουν σε κοινοτικά έργα. Κάποια από τα ιδρύματα, για τη χρηματοδότηση των έργων χρησιμοποιούν έναν τρόπο στον οποίο, τα χρήματα που δίνουν είναι άμεσα συνδεδεμένα με τα χρήματα που μπορούν να μαζέψουν οι δικαιούχοι.

Όσον αφορά τη σχέση με τα κοινωνικά κινήματα, σε εθνικό επίπεδο υπάρχει στην Ιταλία μια οργάνωση-ομπρέλα, που ονομάζεται «forum del Terzo Settore» (Φόρουμ τριτογενούς τομέα) που αντιπροσωπεύει όλους τους οργανισμούς που αναγνωρίζουν τον εαυτό τους ως μέρος του τρίτου τομέα.

Περιβαλλοντική βιωσιμότητα

Η σημασία του θέματος της βιωσιμότητας μεγιστοποιήθηκε στην Ιταλία ύστερα από την άνοδο του κινήματος για την «Πράσινη Ενέργεια» (Conto Energia) Η δυνατότητα του ιδιωτικού τομέα να επενδύσει στην καθαρή ενέργεια και τα μέτρα για την εξοικονόμηση ενέργειας επιτυγχάνονται μέσω χρηματικών οφελών. Μια πολύ ενδιαφέρουσα δράση διεξήχθη από την «La Città eK.A.Onziale!» στην Matera, που προωθεί τη χρήση των ηλιακών και φωτοβολταϊκών πάνελ: τα χρήματα που εξοικονομούνται από το δημόσιο με την πράσινη ενέργεια, επενδύονται σε κοινωνικές υπηρεσίες και υπηρεσίες φροντίδας.

Κατάρτιση ή εκπαιδευτικές πρακτικές

Στον εθελοντικό τομέα τα «Κέντρα Εξυπηρέτησης για τον Εθελοντισμό» (Centri di servizio per il Volontariato) παρέχουν πόρους για την εκπαίδευση καθώς επίσης διοργανώνουν προγράμματα κατάρτισης και εκπαιδευτικές πρακτικές. Οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί διαθέτουν κάποια διεπαγγελματικά κονδύλια, ειδικά για τη χρηματοδότηση προγραμμάτων κατάρτισης στο εσωτερικό των οργανώσεων.

Σε γενικές γραμμές τα πανεπιστήμια δεν είναι προετοιμασμένα να μελετήσουν τον τομέα της Κ.Α.Ο, αλλά τα τελευταία 20 χρόνια έχουν γίνει κάποια πρώτα βήματα. Υπάρχουν 2 πανεπιστήμια (Bologna και Trento) που έχουν ένα συγκεκριμένο πτυχίο στην Κοινωνική Οικονομία, τους συνεταιρισμούς και τους μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς και έχουν επίσης δημιουργήσει και 2 «δεξαμενές σκέψης», τις AICCON και EURICSE. Σε άλλα πανεπιστήμια (Milano Bocconi και Milano Cattolica) υπάρχουν μεταπτυχιακά σχετικά με το θέμα.

Το 2013 μια ομάδα οργανώσεων και πανεπιστημιακών, ειδικά από τον τομέα της οικονομίας, ιδρύσαν την SEC (Scuola di Economia Civile - Σχολή Πολιτικής Οικονομίας) η οποία παρέχει μαθήματα κατάρτισης, σεμινάρια και δημοσιεύσεις πάνω στο θέμα της Κ.Α.Ο. Αυτή την στιγμή, όλο και περισσότερα πανεπιστήμια συμπεριλαμβάνουν μια σειρά μαθημάτων πάνω στην μη κερδοσκοπική και κοινωνική οικονομία, στα πτυχία των οικονομικών σπουδών.

Συμμετοχή σε δίκτυα

Στην Ιταλία υπάρχουν δίκτυα για τους διάφορους τομείς. Για τις «Ομάδες Δίκαιου Εμπορείου» (Gruppi di Acquisto Solidale – GAS) υπάρχουν δίκτυα που συγκεντρώνουν διαφορετικές δραστηριότητες: Η «DES» (περιφέρεια κοινωνικής οικονομίας), δημιουργήθηκε με σκοπό να μοιραστεί εμπειρίες, να προωθήσει πρωτοβουλίες και να δημιουργήσει χρήσιμα εργαλεία για όλους. Για τους κοινωνικούς συνεταιρισμούς και τις κοινωνικές επιχειρήσεις υπάρχουν πολλές οργανώσεις - ομπρέλα: Η «CGM», η μεγαλύτερη κοινοπραξία κοινωνικών συνεταιρισμών, η «Ideeinrete» από την επιχειρηματική πλευρά, οι «Confcooperative Federsolidarietà» και «Legacoop Sociali», αντιπροσωπευτικές ενώσεις σε εθνικό επίπεδο για κοινωνικούς συνεταιρισμούς και κοινωνικές επιχειρήσεις. Σε τοπικό επίπεδο, υπάρχουν αρκετά κέντρα παροχής υπηρεσιών για εθελοντικούς συλλόγους (Centri di Servizio per il Volontariato) και όλα συντονίζονται από την «CSVnet». Ο τριτογενής τομέας εκπροσωπείται και συνεργάζεται στο Φόρουμ για τον τριτογενή τομέα (forum del Terzo Settore"), οργανωμένο σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο.

Νομικό πλαίσιο και σχέση με τις δημόσιες πολιτικές

Σε σχέση με το νομικό πλαίσιο που περιλαμβάνει την Κ.Α.Ο, είναι δυνατόν να αναγνωρίσουμε ένα πλήθος κανονισμών και νόμων.

Σε εθνικό επίπεδο, οι κοινωνικές επιχειρήσεις προβλέπονται από την εθνική νομοθεσία (N.155 / 2006). Οι κοινωνικοί συνεταιρισμοί προβλέπονται στο πλαίσιο του εθνικού δικαίου (N.381/1991), ενώ ορισμένες περιφέρειες με ειδική νομοθεσία, καθορίζουν με πολύ συγκεκριμένο τρόπο τα πεδία εργασίας για τους κοινωνικούς συνεταιρισμούς. Οι εθελοντικές οργανώσεις προβλέπονται στο πλαίσιο του εθνικού δικαίου (N.266 / 1991) και σε κάθε περιοχή συνήθως υπάρχει μια ειδική νομοθεσία εφαρμογής των εθνικών κανόνων, προσαρμοσμένη στις ιδιαιτερότητες της τοπικής πραγματικότητας.

Τα άλλα είδη συνεταιρισμών υπόκεινται στον γενικό αστικό κώδικα, και έχουν κάποια συγκεκριμένη περιφερειακή νομοθεσία. Το 2015 συζητείται στο Κοινοβούλιο η πρόταση ενός νόμου, στον οποίο θα πρέπει να ενταχθούν οι νέες κοινωνικές επιχειρήσεις καθώς και άλλα είδη κοινωνικών δραστηριοτήτων: μια πρόταση νόμου για την αλλαγή του τριτογενούς τομέα, την απλοποίηση των κανόνων και των οικονομικών θεμάτων.

Στη σχέση με το κράτος, όπως έχει περιγραφεί στα προηγούμενα κεφάλαια, η σύνδεση μεταξύ κρατικών επιχορηγήσεων και των οργανώσεων της Κ.Α.Ο είναι αρκετά σημαντική. Οι περισσότεροι κοινωνικοί συνεταιρισμοί χρηματοδοτούνται από δημόσιους φορείς. Οι σύλλογοι εθελοντικής υπηρεσίας εξαρτώνται λιγότερο από τις επιχορηγήσεις των δημόσιων φορέων, επειδή δεν έχουν να πληρώσουν μισθούς, ενώ κάποιοι χρειάζονται πόρους για τις θεσμικές τους δραστηριότητες. Οι άτυπες οργανώσεις της Κ.Α.Ο, οι «GAS» για παράδειγμα, είναι εντελώς ανεξάρτητες, επειδή χρηματοδοτούνται εξολοκλήρου από τα μέλη τους, όσον αφορά τις αγοραστικές τους δραστηριότητες.

2.5. Κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία στην Ισπανία

Monica Haas Caruso & Daniela Osorio Cabrera

Κύρια χαρακτηριστικά και ιστορικό υπόβαθρο

Στο ισπανικό κράτος, η Κ.Α.Ο εμφανίζεται ως μια πιθανή και ουσιαστική πραγματικότητα για μια διαφορετική οικονομία. Αναγνωρισμένη ως παραγωγός και εκφραστής της παράδοσης της Κοινωνικής Οικονομίας η Κ.Α.Ο θεωρείται ως αναβίωση των κοινωνικό-οικονομικών εμπειριών των τελευταίων δεκαετιών.

Οι εμπειρίες αυτές ξεχωρίζουν λόγω της τοπικής τους διάστασης και της εδαφικής τους αναφοράς, ενώνοντας την παραδοσιακή εμπειρία της Κοινωνικής Οικονομίας με νέες μορφές οργάνωσης με βάση την κοινότητα, που επιτρέπουν την επίλυση βασικών αναγκών σε αυτό το πλαίσιο.

Ένα από τα χαρακτηριστικά που φαίνεται να καθορίζουν την Κ.Α.Ο στην Ισπανία είναι η αναφορά για την κατασκευή ταυτότητας από τη δέσμευση στη διακήρυξη του «Καταστατικού για την Αλληλέγγυα Οικονομία» (Carta de la Economía Solidaria).

Σε περιόδους κρίσης, η Κ.Α.Ο θεωρείται ένας από τους τομείς που έχουν την μεγαλύτερη ανοχή στα αποτελέσματά της και παρουσιάζεται ως μια ευκαιρία για τη βελτίωση της σχέσης των φύλων και των ίσων ευκαιριών για τις γυναίκες.

Τομείς που περιλαμβάνουν εμπειρίες Κ.Α.Ο

- *Γεωργικοί συνεταιρισμοί*: αντιπροσωπεύουν το 42% της τελικής γεωργικής παραγωγής.
- *Συνεταιρισμοί καταναλωτών*: επεξεργάζονται αγαθά ή υπηρεσίες για κατανάλωση.
- *Πιστωτική Ένωση*: τράπεζες εγγύτητας.

- *Συνεταιρισμοί εργασίας εταίρων*: ομάδες ανθρώπων που ίδρυσαν μια εταιρεία για τη δημιουργία θέσεων εργασίας.

Εντοπίσαμε επίσης συνεταιρισμούς υπηρεσιών, που φέρνουν σε επαφή μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, επαγγελματίες, εμπόρους, αποστολείς και τεχνίτες για την απόκτηση πρώτων υλών και προϊόντων και οικοδομικούς συνεταιρισμούς.

- *Κοινωνίες Εργασίας*: εταιρείες ή εταιρείες περιορισμένης ευθύνης.
- *Ταμεία Αλληλασφάλισης*: μη κερδοσκοπικοί φορείς δημοκρατικής διακυβέρνησης που ασκούν εθελοντική ασφαλιστική δραστηριότητα.
- *Εταιρίες ένταξης (Empresas de Inserción)*: Οι εταιρίες ένταξης θεωρούνται φορείς της Κ.Α.Ο όταν υιοθετούν μια δημοκρατική διακυβέρνηση. Τα είδη των υπηρεσιών που προσφέρουν περιλαμβάνουν τον καθαρισμό, την ανακύκλωση και την κατασκευή.

Οι δραστηριότητες που ξεχωρίζουν ιδιαίτερα σχετίζονται με: την ανακύκλωση και την ανάκτηση, τις πιστωτικές και χρηματοπιστωτικές δραστηριότητες, τις μεταφορές, την γεωργία και την κτηνοτροφία, την υποστήριξη, την κατάρτιση και την παροχή συμβουλών για τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης και αυτό-απασχόλησης, το εμπόριο, την κατανάλωση, την κοινωνική παρέμβαση και τη δημιουργία βιομηχανικών επιχειρήσεων και εταιρειών παροχής υπηρεσιών.

Σε ανεπίσημο επίπεδο βρίσκουμε νέες μορφές αυτό-οργάνωσης των αναγκών που ενσωματώνουν τις αξίες της αλληλεγγύης, της δημοκρατίας και της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας, όπως ομάδες καταναλωτών, κοινές ομάδες αγοράς, ομάδες αμοιβαίου γονικού ρόλου (co-parenting), δίκτυα ανταλλαγής (ομάδα ανθρώπων και φορέων που ανταλλάσσουν προϊόντα, υπηρεσίες ή/και γνώση). Στις αγροτικές περιοχές, βρίσκουμε κοινότητες που βασίζονται στην οικονομική αυτάρκεια. Σε αστικό επίπεδο, βρίσκουμε κοινωνικούς κήπους λαχανικών, καθώς και χώρους για τους ανθρώπους που αναπτύσσουν διαφορετικές οικονομικές δραστηριότητες (συνεργασία).

Δείκτες οικονομικού αντίκτυπου

Σύμφωνα με στοιχεία από την Κοινωνική Ασφάλιση, στις 31 Μαρτίου του 2010, 376.569 άνθρωποι ήταν καταχωρημένοι στο Γενικό Σχέδιο Κοινωνικών Ασφαλίσεων σε ένα σύνολο 38.505 συνεταιρισμών και εταιρειών εργασίας (οδηγός COO).

Η Κ.Α.Ο αντιμετωπίζει την κρίση:

Κατά τη διάρκεια της τελευταίας περιόδου της κρίσης που ξεκίνησε το 2008, έχουν κλείσει λιγότεροι συνεταιρισμοί και εταιρείες εργασίας από ότι επιχειρήσεις εντός του εμπορικού τομέα. Κατά τη διάρκεια της οικονομικής ύφεσης, ο τομέας της Κ.Α.Ο αυξήθηκε σε αριθμό, σε εταίρους, σε κύκλο εργασιών και σε κεφάλαιο.

Καινοτόμες πρακτικές

Ξεχωρίζει η δημιουργία καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών για την ικανοποίηση των αναγκών, μαζί με την ανάπτυξη καινοτόμων τεχνολογιών που επιτρέπουν, για παράδειγμα, την επαναχρησιμοποίηση των αστικών αποβλήτων. Αναγνωρίζονται επίσης εργαλεία που βελτιώνουν τις σχέσεις εμπορίας και συνεργασίας μεταξύ των συνιστωσών, καθώς και εργαλεία αξιολόγησης και εργαλεία συνεχούς βελτίωσης, από τα οποία επισημαίνουμε τα εξής:

Κοινωνική αγορά

Ορίζεται ως ένα σταθερό δίκτυο για την ανταλλαγή αγαθών και υπηρεσιών που συνδέει οντότητες της Κ.Α.Ο, υπεύθυνους καταναλωτές και ηθικούς αποταμιευτές-επενδυτές.

Εργαλεία κοινωνικού ελέγχου

Αναφερόμαστε σε εργαλεία αξιολόγησης που μας επιτρέπουν να εντοπίσουμε την πρόοδο και τα κριτήρια των διαφόρων οντοτήτων, σε σχέση με τις αρχές και τις αξίες της Κ.Α.Ο, καθώς και ένα εργαλείο παρακολούθησης για τη βελτίωση των ασθενέστερων πλευρών.

Συμμετοχή των νέων (18-30)

Αν και δεν έχουν προσδιορίσει κάποια έρευνα που να σχετίζεται με την Κ.Α.Ο, μπορούμε να αναφέρουμε ως σημαντική τη συγκρότηση των REJIES (Ισπανικό Δίκτυο Νέων Ερευνητών στην Κοινωνική Οικονομία). Στόχος του δικτύου είναι να ενώσει όλους τους νέους Ισπανούς ερευνητές στον τομέα της Κ.Α.Ο, για την δημιουργία εταιρικών σχέσεων και την κατανομή των πόρων και των εμπειριών. Το δίκτυο περιλαμβάνει την συμμετοχή νέων ερευνητών στην Κοινωνική Οικονομία από διαφορετικά πανεπιστήμια.

Διάσταση του φύλου

Οι μελέτες δείχνουν πως η κατάσταση των γυναικών στο περιβάλλον της Κ.Α.Ο είναι πιο ευνοϊκή σε σχέση με τη συμμετοχή των γυναικών στον εργασιακό χώρο. Από τη μία πλευρά, διότι τους επιτρέπει την πρόσβαση σε πιο ισότιμες κατηγορίες εργασίας σε σχέση με την καπιταλιστική αγορά και από την άλλη, γιατί προσφέρει έναν ευκολότερο συμβιβασμό της προσωπικής και οικογενειακής ζωής με την εργασία.

Μερικά στοιχεία από την Ισπανία το 2009, δείχνουν ότι τρία από τα πέντε άτομα που εργάζονταν σε έναν συνεταιρισμό, ήταν γυναίκες. Σε σχέση με τους τομείς που καταλαμβάνουν, υπάρχει ένας σαφής οριζόντιος διαχωρισμός, που χαρακτηρίζεται από τη γενετήσια διαίρεση της εργασίας.

Σχέση με την κοινότητα και τα κοινωνικά κινήματα

Οι εμπειρίες που προκύπτουν κατά την τελευταία δεκαετία είναι πιο στενά συνδεδεμένες με το περιβάλλον της κοινότητας και σε συνδυασμό με άλλα κοινωνικά κινήματα (συγκεκριμένα, από πιο άτυπες πρακτικές - πλατφόρμες διαμαρτυρίας, ομάδες παραγωγής και κατανάλωσης, δίκτυα δίκαιου εμπορίου, συστημάτων κοινωνικού συναλλάγματος, οικολογικούς λαχανόκηπους, τράπεζες χρόνου – συνθέτοντας δίκτυα πόρων, συνεργασίας και μάθησης). Σε σχέση με την παράδοση της Κοινωνικής Οικονομίας, μπορούμε να αναγνωρίσουμε τη σχέση με τον εργαζόμενο και τα κινήματα της γειτονιάς, με τον ίδιο τρόπο που, αναλόγως, στις μέρες μας είναι πιο κοντά σε εκείνα που θεωρούνται νέα κοινωνικά κινήματα, όπως το περιβαλλοντικό, της εναλλακτικής παγκοσμιοποίησης, το 15M ή τα φεμινιστικά κινήματα.

Περιβαλλοντική βιωσιμότητα

Μπορούμε να κάνουμε εικασίες για μια θετική επίδραση, λαμβάνοντας υπόψη τις αρχές της Κ.Α.Ο, ειδικότερα από τους τομείς δραστηριότητας όπως οι αγρό-οικολογικοί συνεταιρισμοί, οι επιχειρήσεις πράσινης ενέργειας, και τις υπεύθυνες και δίκαιες πρακτικές των καταναλωτών. Δεν παρέχουν μόνο προϊόντα ή υπηρεσίες, αλλά και ένα εργαλείο ευαισθητοποίησης και κοινωνικής ευθύνης. Με αυτή την έννοια, ξεχωρίζει ιδιαίτερα η ώθηση της οικονομίας της εγγύτητας και των μικρών κυκλωμάτων.

Κατάρτιση ή εκπαιδευτικές πρακτικές

Οι πιο σημαντικές πρακτικές που εντοπίζουμε, είναι το ισπανικό τμήμα του CIRIEC και το δίκτυο ENUIES, που συνενώνει ινστιτούτα και πανεπιστημιακά κέντρα πάνω στην κοινωνική οικονομία. Μια άλλη πρακτική που υπογραμμίζεται αφορά το «Observatorio de la Economía Social» (Παρατηρητήριο της Αλληλέγγυας Οικονομίας). Είναι ένα σωματείο μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα που έχει ως στόχο τη μελέτη, την έρευνα και την προώθηση της οικονομίας της αλληλεγγύης, ως ένα μοντέλο οικονομικής ανάπτυξης που βασίζεται στον σεβασμό για το άτομο.

Σε πανεπιστημιακό επίπεδο, ένας σημαντικός αριθμός προτάσεων κατάρτισης έχουν ανακύψει σε όλη την Ισπανία κατά την τελευταία δεκαετία. Σε σχέση με τα θέματα, τα μαθήματα σχετίζονται με τη διαχείριση, την επικοινωνία, την ανάπτυξη της κοινότητας, του τουρισμού, της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας και της οικολογικής γεωργίας.

Σύμφωνα με μια μελέτη στη Χώρα των Βάσκων για το ενδιαφέρον των μαθητών στα θέματα της Κ.Α.Ο, που θεωρείται χαμηλό, αυτό οφείλεται στην έλλειψη γνώσης σχετικά με το θέμα και, συνεπώς, τους οδηγεί στο να μην έχουν κανένα ενδιαφέρον για αυτό.

Συμμετοχή σε δίκτυα

Η σημασία που δίνεται στη δικτύωση στην Κ.Α.Ο είναι ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά της, αλλά και ένα από τα αναγνωριστικά της, που την κάνουν να ξεχωρίζει από την Κοινωνική Οικονομία.

Με βάση την συνεργασία μεταξύ των διαφόρων ευρωπαϊκών χωρών, δημιουργήθηκε το 2011 το δίκτυο «RIPESS- Europe», (Διηπειρωτικό Δίκτυο για την Προώθηση της Κοινωνικής και Συνεργατικής Οικονομίας) και στόχο να συνενώσει τα εθνικά, τομεακά δίκτυα και άλλους φορείς της Ευρωπαϊκής Ηπείρου. Στην Ισπανία, το δίκτυο «REAS» αποτελείται από περισσότερους από 300 οργανισμούς και επιχειρήσεις Κοινωνικής Οικονομίας.

Σε τοπικό επίπεδο μπορεί κανείς να επιβεβαιώσει την ύπαρξη διαφόρων συνεταιρισμών της πρώτης και της δεύτερης βαθμίδας, που συνθέτουν τομεακά και περιφερειακά δίκτυα εσωτερικής συνεργασίας και αμοιβαίας υποστήριξης και που κατάφεραν να διατηρήσουν τις αρχές τους της συμμετοχικής δημοκρατίας και παραμένουν ακόμα στις περιοχές τους.

Νομικό πλαίσιο και σχέση με τις δημόσιες πολιτικές

Τον Μάρτιο του 2011, το Ισπανικό κράτος υιοθέτησε το Νόμο για την Κοινωνική Οικονομία με «βασικό στόχο τη δημιουργία ενός νομικού πλαισίου που αφορά στην αναγνώριση και στην καλύτερη προβολή της Κοινωνικής Οικονομίας, δίνοντας της μια μεγαλύτερη ασφάλεια, μέσω των πράξεων ορισμού της Κοινωνικής Οικονομίας» και καθιέρωσε μερικές κατευθυντήριες αρχές: (i) την υπεροχή των ανθρώπων και του κοινωνικού σκοπού πάνω από το κεφάλαιο (ii) την εφαρμογή των αποτελεσμάτων που προέκυψαν από την οικονομική δραστηριότητα (iii) την προώθηση της εσωτερικής αλληλεγγύης και της αλληλεγγύης με την κοινωνία που προωθεί: την δέσμευση για την τοπική ανάπτυξη, την ισότητα των ευκαιριών μεταξύ ανδρών και γυναικών, την κοινωνική συνοχή, την εργασιακή ένταξη των ατόμων που κινδυνεύουν με κοινωνικό αποκλεισμό και (iv) την ανεξαρτησία της από τις δημόσιες αρχές.

Στην Καταλονία, η «Χαρχα d'Economia Solidària» εργάζεται για την ανάπτυξη ενός προσχέδιου νόμου για την Κ.Α.Ο

3. Προτάσεις για την βελτίωση της εκπαίδευσης στην Κ.Α.Ο

Τα κύρια χαρακτηριστικά της Κ.Α.Ο είναι οι αξίες, οι αρχές και ο τρόπος αντιμετώπισης των πραγμάτων με μια κριτική ματιά στο σημερινό οικονομικό μοντέλο, με την πρόθεση να το κάνει τα πράγματα με διαφορετικό τρόπο. Η διαφάνεια, η δημοκρατία, η ισότητα και ο σεβασμός είναι οι αξίες που καθοδηγούν τις πρακτικές που λαμβάνουν όλο και περισσότερο χώρο στα νέα έργα, ή σε νέους τρόπους συλλογικής αυτό-οργάνωσης. Πρώτα απ' όλα η Κ.Α.Ο προτείνει μια κριτική ματιά στη σκέψη μέσα από τις διαδικασίες της κατάρτισης και από τη λογική πτυχή της συσσώρευσης γνώσης. Τα αναπτυξιακά έργα για την Κ.Α.Ο γίνονται αντιληπτά μέσα από τη λογική των διαδικασιών που ακολουθούνται και σε σχέση με την ανάπτυξη των θεμελιωδών χαρακτηριστικών που αναπτύσσουν.

Το υλικό που αναλύθηκε προκύπτει από τις συναντήσεις των διαφόρων ομάδων εστίασης (focus groups) που διεξήχθησαν σε κάθε χώρα. Μερικές από τις ικανότητες (στάσεις, δεξιότητες και γνώση) που θα επισημανθούν εδώ θα αναπτυχθούν μεταγενέστερα στα επακόλουθα πνευματικά προϊόντα: ένα «χαρτοφυλάκιο» ικανοτήτων, μια σειρά ενοτήτων κατάρτισης, καθώς και ένα εικονικό παιχνίδι, σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα του έργου.

3.1. Σχετικά με τις δεξιότητες

Συνεργατική δεξιότητα

Η ικανότητα συλλογικής εργασίας είναι ένα από τα πρώτα ζητήματα που εξετάζονται, η συνεργατική, δηλαδή, δεξιότητα. Η δεξιότητα αυτή αναφέρεται στην ενσωμάτωση των διαφορετικών απόψεων, στην αναγνώριση και στην αποδοχή του πλουραλισμού. Αποδεικνύεται ότι το να μάθουμε να αποφασίζουμε συλλογικά, είναι μια αναγκαιότητα για την ορθή διαχείριση του απαιτούμενου χρόνου, έχοντας κατά νου ότι ο χρόνος και οι συλλογικοί ρυθμοί είναι συνήθως πολύ απαιτητικοί και απαιτούν επιδεξιότητα στο χειρισμό.

Μπορούμε επίσης να το δούμε με την έννοια της διαδικασίας, όπου η ομάδα αντιλαμβάνεται την δυναμική της, έχει μια φυσική εξέλιξη και χρειάζεται συνεχή προσαρμογή.

Σχετική με την συνεργασία, βρίσκουμε επίσης την έννοια της συνυπευθυνότητας. Κατά την άσκηση της συμμετοχικής δημοκρατίας καθίσταται απαραίτητο να λάβει κάποιος μέρος στις διαδικασίες συλλογικής λήψης αποφάσεων. Η οριζόντια διαδικασία λήψης αποφάσεων είναι συμβατή με την απουσία ιεραρχίας και συμπεριλαμβάνει το γεγονός ότι ο καθένας πρέπει να αναλάβει κοινή ευθύνη.

Πολιτική Δεξιότητα

Η συμμετοχή σε συλλογικά έργα συνδέεται με τον τρόπο κατανόησης και κατασκευής κοινωνικών σχέσεων και τον τρόπο επίλυσης των καθημερινών αναγκών, είτε αυτές είναι εργασιακές, διαβίωσης ή σχετικές με το περιβάλλον, και την αντιμετώπιση τους σε ένα αυτό-διαχειριζόμενο και αυτόνομο πλαίσιο. Αυτό έχει να κάνει με την ανάπτυξη της κοινωνικής ευαισθησίας και ευαισθητοποίησης, και μιας στάσης που κινείται από το «εγώ» στο «εμείς», αναπτύσσοντας μια αίσθηση του τι συμβαίνει γύρω και πέρα από τον μικρόκοσμό μας.

Όντας σε επαφή με το τι συμβαίνει στη χώρα με όρους συλλογικής οργάνωσης, μας επιτρέπεται μια όψη της Μίκρο και Μάκρο δυναμικής. Υπάρχει η ανάγκη ανάπτυξης της πολιτικής δεξιότητας και της ικανότητας να κατανοούμε, να αναλύουμε και να συνδέουμε τις διάφορες προκλήσεις, συλλογικά. Να γνωρίσουμε και να μοιραστούμε τα στοιχεία του κάθε πλαισίου και να δράσουμε μέσα σε μια δυναμική μικρής κλίμακας.

Ηγετική δεξιότητα

Η εργασία για την ηγεσία στους συλλογικούς χώρους έχει να κάνει με τους ρόλους που παίζει ο κάθε συμμετέχων στις πολύ διαφορετικές εμπειρίες που σχετίζονται με την Κ.Α.Ο. Αυτό υποδεικνύει μια ιδέα ηγεσίας που δεν σχετίζεται με θέσεις εξουσίας, αλλά μιας πολυκεντρικής δυναμικής. Είναι σημαντικό να αναπτυχθούν εσωτερικά εργαλεία κατάρτισης και ανακατανομής των ρόλων για να διανείμουμε την ηγετική αυτή δεξιότητα και να εργαστούμε προς μια κατεύθυνση που διευκολύνει τις συμμετοχικές διαδικασίες και το συντονισμό των συναντήσεων.

Η ανάπτυξη ηγετικών δεξιοτήτων σημαίνει: ικανότητα να αναγνωρίζουμε και να εκτιμούμε τις ατομικές ικανότητες που μπορούν να εξυπηρετήσουν το συλλογικό σκοπό, την ικανότητα να ενώνουμε τους ανθρώπους, να δημιουργούμε τις προϋποθέσεις για συλλογική εργασία και να διαχειριζόμαστε την διεπιστημονική προσέγγιση. Να αναγνωρίζουμε και να ισορροπούμε το χρόνο που αφοσιώνουμε και τη δέσμευση που αναλαμβάνει το κάθε άτομο στις διάφορες συλλογικές πρακτικές, για να αποτρέψουμε τις περιπτώσεις της «επαγγελματικής εξουθένωσης», να γνωρίζουμε τα σχετικά εργαλεία με τις συμμετοχικές διαδικασίες τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

Σχετική με τα παραπάνω είναι επίσης η ικανότητα συντονισμού δράσεων, η ικανότητα παρατήρησης, αξιολόγησης και προσαρμογής. Το να εργαζόμαστε με σαφείς και ρεαλιστικούς στόχους και προσδοκίες είναι τόσο σημαντικό όσο το να γνωρίζουμε πώς να τους μοιραζόμαστε και πώς να συμμετέχουμε και να επικοινωνούμε ιδέες.

Συναισθηματική δεξιότητα

Υπάρχει η ανάγκη να μάθουμε πώς να διαχειριζόμαστε την συναισθηματική διάσταση που απαιτεί η ομαδική εργασία, ώστε να μπορούμε να μοιραστούμε και να διαχειριστούμε την μοναδικότητα.

Σε αυτή τη διάσταση, υπάρχουν κάποιες δεξιότητες που έχουν να κάνουν με την κουλτούρα της ομάδας. Για παράδειγμα, η ενεργητική ακρόαση, η συναισθηματική νοημοσύνη, η ενσυναίσθηση, η ικανότητα προσφοράς, το δούναι και λαβείν, μαζί με άλλες δεξιότητες που σχετίζονται με την οργάνωση και τη δυναμική της ομάδας. Θεωρείται επίσης σημαντικό να γνωρίζουμε και να εργαζόμαστε σε πλαίσια επίλυσης συγκρούσεων, διαμεσολάβησης και μη-βίαιης επικοινωνίας.

Σχετικά με αυτή την πτυχή αναφέρουμε επίσης, την δυνατότητα να εστιάζουμε στον ανθρώπινο παράγοντα, σε αντίθεση με ένα κυρίαρχο οικονομικό σύστημα που αποθηριώνει, απομονώνει και αποδυναμώνει τους ανθρώπους.

Επιχειρηματική δεξιότητα

Το πνεύμα της επιχειρηματικότητας ήταν ο πρωταρχικός παράγοντας σε ορισμένες χώρες, όπου κρίθηκε απαραίτητο να αναπτυχθεί αυτή η ικανότητα. Αυτό αντικατοπτρίζει την ανάγκη επαφής κάποιου με την δημιουργικότητα και με μια θετική στάση αλλά και τις πρακτικές δεξιότητες της επιχειρηματικότητας ή της αυτό-οργάνωσης, οι οποίες προωθούν μια εφικτή και αειφόρο ανάπτυξη.

Μπορεί να φαίνεται αρχικά αντιφατικό, αλλά είναι σημαίνων να αναπτύξουμε δύο σημαντικά χαρακτηριστικά. Από τη μία πλευρά, την ικανότητα να ονειρευόμαστε και να οραματιζόμαστε, με έναν ορισμένο βαθμό αυθορμητισμού στη σκέψη που να επιτρέπει την ανάπτυξη της δημιουργικότητας και της ανάληψης κινδύνων και, από την άλλη, να έχουμε αίσθηση της πραγματικότητας, να ξέρουμε τι πραγματικά θα λειτουργήσει και να είμαστε σε θέση να αναγνωρίσουμε και να αποδεχθούμε ό,τι δεν θα λειτουργήσει.

Η επιχειρηματική δεξιότητα έχει να κάνει με την δέσμευση να εργαστούμε πάνω σε ικανότητες που έχουν να κάνουν με τη διαχείριση, την ανάπτυξη και τη βιωσιμότητα των κοινωνικών προγραμμάτων.

Γενικές δεξιότητες δημιουργίας και ανάπτυξης μιας επιχείρησης Κ.Α.Ο

Δεξιότητες διαχείρισης

- Κατανόηση των δομών και συστημάτων μιας επιχείρησης ή δομής αυτό-οργάνωσης, που πρόκειται να χρησιμοποιηθεί εντός της εταιρείας ή της συλλογικής εργασίας
- Δυνατότητα ανάθεσης και ιεράρχησης
- Δεξιότητες σχεδιασμού, οργάνωσης και διοίκησης
- Δεξιότητες στρατηγικής διαχείρισης
- Δεξιότητα επίλυσης προβλημάτων
- Γνώση της ιστορίας και του θεσμικού και νομικού πλαισίου της Κ.Α.Ο
- Γνώση των νομικών απαιτήσεων για τη δημιουργία μιας επιχείρησης: φόροι, ασφάλιση, αστική ευθύνη, κλπ
- Βασικές δεξιότητες πληροφορικής

Οικονομικές και δημοσιονομικές δεξιότητες

- Δεξιότητες οικονομικής και χρηματοοικονομικής διαχείρισης
- Γνώση των δημόσιων και ιδιωτικών χρηματοδοτήσεων
- Βασικές γνώσεις λογιστικής

Επικοινωνιακές δεξιότητες

- Δεξιότητες προφορικής και γραπτής επικοινωνίας, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό της οργάνωσης
- Δυνατότητα ανάπτυξης δικτύων μεταξύ συνεταιρισμών. Επένδυση στην οικοδόμηση σχέσεων αμοιβαίας υποστήριξης και βοήθειας, στην βάση της συμπληρωματικότητας
- Δυνατότητα να διατηρείται η εστίαση στον σκοπό του έργου: στον πελάτη, στον χρήστη ή στον συνεργάτη
- Ικανότητα διαχείρισης κοινωνικών δικτύων και νέων τεχνολογιών
- Δυνατότητα εργασίας πάνω στον πολιτικό και θεσμικό αντίκτυπο
- Γνώση υλοποίησης του κοινωνικού μάρκετινγκ. Είναι εξίσου σημαντικό να δουλέψουμε πάνω στην τεχνική όσο και στο περιεχόμενο. Επικοινωνία και έξω από τον κόσμο της Κ.Α.Ο, χωρίς την ορολογία της.

3.2 Μεθοδολογικές στρατηγικές

Εδώ τονίζουμε την ανάγκη για τη δημιουργία διαδικασιών διδασκαλίας και μάθησης που λαμβάνουν υπ' όψιν τους παράγοντες που πρόκειται να υιοθετήσουμε, με τον τρόπο που αναπτύσσονται.

Περιβάλλοντα εργασίας που δίνουν έμφαση ή επικεντρώνονται στις έννοιες της εδαφικότητας, του πλαισίου, και της συμμετοχής στην κοινότητα

Το σημείο αυτό τονίζει την ανάγκη για τη δημιουργία διαδικασιών εκπαίδευσης και μάθησης που λαμβάνει υπ' όψιν το πλαίσιο στο οποίο αυτές αναπτύσσονται.

Συνεχίστε να αμφισβητείτε τις εκπαιδευτικές διαδικασίες ώστε να αποφύγετε να ακολουθείτε συμβατικές οικονομικές στρατηγικές

Δημιουργήστε μια κριτική διαδικασία εκπαίδευσης, η οποία επιτρέπει την αναγνώριση των μηχανισμών που μπορεί να μας κάνουν να πληρούμε τις προϋποθέσεις για τη λογική της ανταγωνιστικής αγοράς και την αυτάρκεια.

Μάθηση βασισμένη στο έργο, πάνω σε ξεκάθαρους στόχους

Πρωθήστε διαδικασίες για την εφαρμογή των αξιών και τρόπους να κάνουμε τα πράγματα συλλογικά, με βάση μια στρατηγική εντοπισμού των αναγκών και ανάλυσης του πλαισίου.

3.3. Εκπαιδευτικές ανάγκες των νέων

Στις περισσότερες χώρες, δεν υπήρξε κάποια ένδειξη για μια συγκεκριμένη ανάγκη σε σχέση με την κατάρτιση των νέων. Εξετάστηκαν ωστόσο διάφορες πτυχές σχετικά με την εκπαιδευτική διαδικασία στην Κ.Α.Ο.

Δημιουργία διαδικασιών βιωματικής εκπαίδευσης από τα αρχικά στάδια και μάθησης μέσα από την πράξη

Εδώ επισημαίνεται η ανάγκη να τονωθεί η εμπειρία της βιωματικής εκπαίδευσης στην Κ.Α.Ο, που μπορεί να εισαχθεί σταδιακά από μικρή ηλικία. Η πρόταση είναι ότι ένα άτομο αρχίζει να δημιουργεί χώρους συν-εργασίας που τα πράγματα γίνονται συλλογικά και η ευθύνη μοιράζεται. Η αυτό-διαχείριση των εξωσχολικών δραστηριοτήτων προτείνεται ως ένας τρόπος για να μπορέσουν οι μαθητές σιγά-σιγά να προσεγγίσουν εμπειρίες αυτό-απασχόλησης μέσα στην εκπαίδευση. Προτείνονται: η αυτό-διαχείριση, η συλλογική λήψη αποφάσεων, η κοινή εκπαίδευση και ο προγραμματισμός εργασιών.

Οραματισμός και συστηματοποίηση των πρακτικές της Κ.Α.Ο στις κατά τόπους περιφέρειες

Είναι δυνατόν να αποκτήσουμε καλύτερες δεξιότητες σκέψης από τη μελέτη των πρακτικών της Κ.Α.Ο, εντοπίζοντας εκείνες που αναπτύσσονται σε περιφερειακό πλαίσιο ή κοντά στις περιοχές που υλοποιούνται οι διάφορες εκπαιδεύσεις. Αυτή η στρατηγική μπορεί να εξυπηρετήσει δύο λειτουργίες, αφενός σε σχέση με την αυτοεκτίμηση και την αναγνώριση του τι γίνεται στην εν λόγω περιοχή και αφετέρου σε σχέση με την κατασκευή μιας κοινής γλώσσας. Συστηματοποιώντας και τεκμηριώνοντας με αυτόν τον τρόπο, διευκολύνουμε για

τη δημιουργία νέων τρόπων ονομασίας των πραγμάτων και για τη μετάδοση αυτής της γνώσης. Διευκολύνεται τέλος η κατασκευή κοινών και ενιαίων δικτύων επικοινωνίας.

Ο οραματισμός και η συστηματοποίηση στοχεύουν επίσης στον προσδιορισμό συνεργατικών πρακτικών που υπάρχουν στις χώρες που πραγματοποιήθηκε η έρευνα (όχι απαραίτητα συνδεδεμένων με την Κ.Α.Ο). Ειδικότερα, σκοπός είναι να εξεταστούν εκφάνσεις σχετικά με την Κ.Α.Ο σε ένα γόνιμο πεδίο για την ανταλλαγή απόψεων. Τέλος αναφέρεται η δυνατότητα και η σημασία των δια-γενεακών και διαπολιτισμικών ανταλλαγών γνώσης στη μαθησιακή διαδικασία.

Συναισθηματική διάσταση στη συλλογική εργασία

Είναι σημαντικό, όσον αφορά τα εργαλεία που θα χρησιμοποιήσουμε, να μην παραβλέψουμε τις συναισθηματικές πτυχές που συνθέτουν την κατασκευή των συλλογικών σχέσεων. Σε αυτό το πλαίσιο, προτείνεται επίσης, η ενσωμάτωση του στοχασμού πάνω στις εντάσεις και τις αντιφάσεις, οι οποίες κατασκευάζουν την έννοια του «κοινού».

Ενσωματώνοντας το παιχνίδι στη μεθοδολογία

Εδώ επισημαίνεται η πτυχή της διασκέδασης ως θεμελιώδες εργαλείο για τη μάθηση, ιδιαίτερα σχετικά με τους νέους. Τα παιχνίδια νοούνται ως εργαλεία για τη διευκόλυνση των διαδικασιών και την ενδυνάμωση των εμπλεκομένων.

4. Τελικές σκέψεις

Στα διάφορα πλαίσια που αναλύθηκαν, αναγνωρίζεται ότι υπάρχει μια αύξηση του ενδιαφέροντος στους τομείς της εκπαίδευσης για την Κ.Α.Ο. Παρότι ακόμα εκφράζεται οριακά, αναγνωρίζουμε την αύξηση των εκπαιδευτικών ευκαιριών στον τομέα αυτό.

Στην πλειονότητα των περιπτώσεων σε πανεπιστημιακό επίπεδο, η εκπαίδευση στην Κ.Α.Ο αναφέρεται σε συγκεκριμένες ενότητες, ή μαθήματα σε κλάδους όπως η οικονομία ή οι κοινωνικές επιστήμες. Η εκπαίδευση επιδιώκει να συλλάβει και να μεταδώσει τη συσσωρευμένη γνώση ατόμων που συμμετέχουν σε κοινές πρακτικές, με προσανατολισμό προς τις διαδικασίες και τις πρακτικές αυτές.

Αναγνωρίζουμε μια σειρά δεξιοτήτων και αναγκών κατάρτισης στην Κ.Α.Ο, που πρέπει να εξεταστούν περαιτέρω. Για παράδειγμα αναγνωρίζεται η ανάγκη για δυναμικές διδασκαλίας-μάθησης που βασίζονται σε διαδικασίες και περιεχόμενο, προσαρμοσμένο στις ειδικές ανάγκες των πλαισίων στα οποία πραγματοποιείται η εκπαίδευση.

Όσον αφορά τις αναγκαίες δεξιότητες που απαιτούνται για την ανάπτυξη ενός εγχειρήματος στην Κ.Α.Ο, έχουν εντοπιστεί πρώτα οι γενικές, που σχετίζονται με τη δημιουργία και τη διαχείριση των επιχειρήσεων, και στη συνέχεια εκείνες που σχετίζονται ειδικά με την ανάπτυξη δράσεων στην Κ.Α.Ο. Εδώ θα πρέπει να αναφέρουμε τις ικανότητες που σχετίζονται με την ηγεσία και την διαχείριση των συναισθηματικών σχέσεων, ως μια στρατηγική για την κατασκευή οριζόντιων και συνεργατικών σχέσεων. Η συνεργατική διάσταση είναι θεμελιώδης και γι' αυτό είναι απαραίτητο να εργαστούμε πάνω στην βάση της κοινής ευθύνης. Αυτό που ξεχωρίζει σε πολιτικό επίπεδο την Κ.Α.Ο από τις επιχειρήσεις είναι η ανάγκη ανάπτυξης κριτικού πνεύματος και η διατήρηση της ανάλυσης μας σχετικά με το πλαίσιο αναφοράς που έχουμε αλλά και τη δέσμευση για τη κοινωνική διάσταση εκάστοτε πλαίσιο. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι, αν και για όλες τις περιπτώσεις έχουν αναφερθεί οι

δυσκολίες που αντιμετωπίζει η Κ.Α.Ο στα θέματα της ισότητας των φύλων, δεν υπήρξαν εντούτοις παιδαγωγικές προτάσεις με τις οποίες θα μπορούσαμε να δουλέψουμε.

Αυτή η έρευνα ήταν σε θέση να προσδιορίσει, στα περισσότερα πλαίσια, το ιδιαίτερο ενδιαφέρον που έχουν οι νέοι σε σχέση με την Κ.Α.Ο. Τα κίνητρα που δημιουργούν τα διάφορα παραδείγματα στην Κ.Α.Ο κυμαίνονται από την κοινωνική δέσμευση ως την οπτικοποίηση πιθανών και επιθυμητών προοπτικών απασχόλησης. Τέλος, μα όχι λιγότερο σημαντικό, είναι απαραίτητο και θεμελιώδες να ενσωματώνουμε τη συναισθηματική και παιγνιώδη διάσταση στην όλη διαδικασία της μάθησης.

Η εμπάθυση αυτών των σημείων και η υλοποίηση προγραμμάτων κατάρτισης από αυτή την άποψη μπορεί να αποτελέσει μια σημαντική συμβολή για τη συνέχιση της επικοινωνίας και τη δημιουργία συνεργιών για την οικοδόμηση του τομέα της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας.

Strategic Partnership Project No: 2014-1-ES02-KA200-001071